

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

36e jaargang nr. 1

jan.-febr. 2007

INHOUD

- Eddy Levis: ‘t Gentsch spant de kruune. Uuk in ‘t puppenspel. (vervolg)	2
- Victor Van der Haeghen: Inventaire Archéologique: De Maniliaanse drukken III.	12
- Pierre Kluyskens: Frans Duquesnoy.	14
- Erik De Keukeleire: Hoever men begin 1907 in Gent stond met de Wereldtentoonstelling van 1913.	19
- Herdenkingsdagen in 2007	36
- E. Ossieur: De Brandemmers van 1640.	39
- Hugo Collumbien: Gentse Memoriedagen: 23-24-25-26 Augustus.	44 56
- Straten en huizen in de St.-Niklaasparochie in 1662	56
- Alfons Van Werveke: Oudheidkundige kroniek: De onbebouwde gronden van de oude stad.	57
- Aanvullende ledenlijst.	58
- Bibliografie.	59
- Jan Cleppe: Gênsche Prâot.	60

Dit nummer bevat een bijlage die enkel toegezonden wordt
aan de leden die in regel waren
met hun lidmaatschapsbijdrage voor 2006

‘T GENTSCH SPANT DE KRUUNE. UUK IN ‘T PUPPENSPEL (VERVOLG)

De taal

Naast de vormgeving, de overdrijving, de situatiedumor en de demystificatie is er nog het fenomeen taal, dat ons in de context van deze lezing bijzonder interesseert, nl. de spreekstijl, het ritme en - we gaven er daarjuist al enkele voorbeelden van: het dialect.

Vooreerst is er de spreekstijl. Het is al opgevallen dat heel wat volkse personages met de kopstem of falsetto spreken. Daardoor worden ze een beetje sexueel ambigue: mannelijk en vrouwelijk. De kopstem suggereert ook een vorm van kinderlijkheid. Daar waar de kopstem niet gebruikt wordt, werd de swazzlle ingevoerd. De swazzlle is een hulpstukje dat de poppenspeler los in de mond neemt om zijn hoofdpersonage een hoog en scherp geluid te laten produceren. Voor de andere personages verwijderd hij het met de tong.

Spelen met de swazzlle vraagt van de Engelse Punch- & Judyspeler heel veel techniek en is ook niet ongevaarlijk. Om de metalen lamel niet in te slikken tijdens het spel, bevestigt de speler ze soms met een touwtje rond zijn nek.

Een tweede taalkenmerk van het figurentheater is dat volkse helden meestal zeer snel praten. Dat contrasteert dan humoristisch met het trage, statige, gedragen spreken van de hoofse personages die daarmee hun staat van waardigheid willen accentueren. Niet zelden worden hogergeplaatsten voorzien van een vibrato in de stem. Dat kan op zich ook een heel komisch effect hebben, vooral dan wanneer dat dan door Pier of een van zijn companen wordt geïmiteerd.

Verder hebben volkse typen vaak een nasale stem of een keelstem en niet zelden vertonen ze een spraakgebrek zoals Koarelke den Bult of stotteren of lispelen ze; spreken ze mee een “*sieselootse*”.

In de zestiger- en zeventigerjaren kwam daar uit pedagogische hoek kritiek op, omdat men kinderen die effectief aan deze spraakstoornis lijden, niet aan ridiculisering wou bloot stellen.

Het dialect

De meest belangrijke component van humor in het figurentheater is ongetwijfeld het dialectgebruik dat een constante is bij poppen die vertegenwoordigers uit het plebs voorstellen. En dat is geen louter Gents fenomeen. De taalkundige Daan zegt:

“...dat de dialecten een rijkdom aan woorden bezitten, vooral voor emotionele begrippen, die het Nederlands mist. Men zou kunnen zeggen dat dialecten

een rijker kleurenscale hebben dan het Nederlands”.

Poppenspelers moesten natuurlijk wel met hun dialectpratende broodheren - het volkse publiek - rekening houden en hen niet op hun honger laten zitten. Diens brood men eet, diens woord men spreekt, letterlijk toegepast dan.

Tchantchès en Nanesse spreken een onvervalst stukje Liègois, het patois van Luik, Woltje moet het hebben van het Brussels Marollien, Guaratella is cultureel ambassadeur van het Napolitaans dialect, Jan Klaassen van het Mokums, de voddebalen van het plat “*Aantwaarps*”. Hetzelfde fenomeen speelt bij de wajangpoppen en natuurlijk ook “*bij Pierken en zijn moaten*”.

Daar heeft het dialect hetzelfde effect dat ook wel eens gebruikt wordt bij het vertellen van moppen en grollen. Die komen heel vaak sterker over wanneer ze in de streektaal verteld worden. Soms zijn ze zelfs onvertaalbaar naar de standaardtaal.

Het dialect laat hier een onschuldig schimpen toe, is exotisch, vooral voor mensen die het niet spreken of het afgeleerd hebben en is bovendien minder gebonden aan de rationaliteit van de officiële standaardtaal. Integendeel. Het neigt wel eens naar het absurde. Het is ook veel plastischer in zijn omschrijvingen van bijvoorbeeld gevoelens.

Ook het fout uitspreken van eigennamen en andere moeilijke woorden kan hilariteit veroorzaken. Zo heeft Pierke het in het stuk “Jacob van Artevelde” in een bewerking van Oscar Vervaeke, opgevoerd in augustus 1938, het constant over “*Magazijn*” als hij gezelschap Muggelijn bedoelt. Dit is een typisch verschijnsel bij laaggeschoolde dialectsprekers. Zo kent men bvb. “d’Harlekijnstroate” voor de “Charlequinstroate”, ne “spychiater” voor psychiater, “*nen trekteur*” voor traiteur, een pierlaflette” voor pirouette en de “Kortelettestroate” voor “Queteletstraat”.

Ook Verhaert schrijft in 1930 in zijn handschrift: (en ik citeer) “*Volkstypes spraken Gents, terwijl de edelen en rijken een min of meer (barok) beschaafd taaltje uitkraamden*”.

Ook Gust Neiryck, alias Gus Lajoie, vertelde over het taalgebruik van zijn leermeester dat op een bepaald moment in het stuk de koning de opdracht gaf een nieuw kostuum te laten maken voor een van zijn discipelen. Men zei daar niet: “*ik zal u een kostuum laten maken*” maar: “*Ik zal u een **costuim** laten maken*” en dat vond Guust Neiryck, alhoewel niet juist, toch zo “chique” gezegd. Zo zie je maar...

Liet men keizers en koningen een soort Verkavelingsnederlands praten, dan spraken de volkse figuren Pier, Louis de Lapkesdief en Koarelke den Bult een heel plat Gentsch. Zo constateerden deze twee uitersten nog meer met elkaar. De contrasttechniek die ook in de muziek toegepast wordt. Denken we maar aan de symfonieën van Gustaf Mahler *die tussen zijn woeste, getormenteerde*

stukken een paar zachte melodieuze partijen stak zodat daardoor het zachte zachter leek en het hevige heviger.

De Gentsche Pier

Dat het volk zijn dialectstempel op het volkstoneel en de Spellekens gedrukt heeft, staat buiten kijf. Laten wij nu eens gaan kijken wat er van het poppentheater in ons Gents taalgebruik blijven hangen is.

In het Gentse dialect treffen we een aantal Pier- uitdrukkingen aan. Wanneer wij er het Woordenboek van Lodewijk Lievevrouw-Coopman op naslaan, vinden we er een aantal zoals:

- *Nen druuge Pier*: iemand die weinig spraakzaam is, waarvan je weinig aanspraak hebt en die dus geen aangenaam gezelschap is, een droogstoppel, ook een stuurs uitzienend persoon zonder zin voor humor. Helemaal de tegenpool van 't Gentsch Pierke. Synoniemen uit het Gentse dialect voor 'druuge Pier' zijn: *'nen azijnzeeker, nen azijnpisser, nen haarkliever, een martikoosmuile (apentronie), een zuurpruime'*

Uitdrukkingen in dit verband zijn in het Gents ook legio: *"Hij ziet er uit gelijk nen hond die mostaard g'eten hee". Zijn muile trekt blaaskes. Hij es mee zijn gat eerst opgestaan. Hij es mee zijn verkeerd been uit zijn bedde gekomen. Hij trekt muile gelijk nen hetekoeke (pannenkoek). Hij es in zijn vies haar. Hij es vies in zijnen uitzet. Hij hee" zijn effen smoel aan. "t Es smoel qui pend (<Fr.:qui pend: die hangt). Hij es aan 't smoelen. Hij en hee" genen tand in zijn muile die vanzeleven lacht. Hij loopt mee een muile gelijk een mislukt proces-verbaal. Dat er azuu ne kop op een vîrken moest staan, 'k en zoe van ze leven geen huuf'flakke (hoofdvlies) niet meer eten."*

- *'t Es nen hijtene Pier*: wordt gezegd van een lang mager manspersoon.

- *Ne kêwe Pier*: is een man die het vaak koud heeft, 'ne kêwe pui(t)'.
- *Ne verstevene Pier*: is een man die stijf van de koude is, die doorkoud is.

- *Bij Pier en Pauwel of Bij Jan, Pier en Pauwel*: bij iedereen
vb. "Hij zoe't aan Jan Pier en Pauwel goan vertellen, hij zoe't aan de kasseistenen vertellen"

- *Van (de) keunijnk tot klein Pierke*: iedereen, van groot tot klein, van de minste tot de meest belangrijke.

vb. *"Iedereen és wrie bedankt, van de keunijnk tot klein Pierke."*

- *Van Pier noar Pauwel luupen of Van Pier noar Pol luupen*: Van hot naar her lopen.

"van 't een noar 't ander luupen, iemand van riefke noar roafke sturen."

Gentsche typen

Naast de poppenkast liepen er in Gent natuurlijk ook veel echte Piers rond. Verscheidene schilderachtige volksfiguren of vermeende Gentse typen waren even berucht en bekend in Gent en omliggende werelddelen als het Pierke uit 't spelleken. Hun namen zijn dan ook via de volkscultuur tot ons gekomen.

- Zo was *Pier den Beulijnk* de bijnaam van dansmeester Pier Van Acker. Hij was voorzitter van de dansersmaatschappij "*De Zware Gentenîrs*". Hij beroemde zich erop de beste danser te zijn van Gent. Samen met zijn vrouw, kind en schoonbroer richtte hij in de stad dansvertoningen in.

Pier was een hevige tegenstrever en concurrent van "*De Lochte Gentenîrs*". Waar hij ook maar één of meer leden van deze maatschappij in een herberg of op straat ontmoette, daagde hij hen uit voor een "assaut"(*) en werden zij "beroepen(*)". Daar het publiek in die tijd verzot was op dansers, konden "*De Lochte Gentenîrs*" om hun eer te redden, zich niet aan de uitdaging onttrekken, al had de danspartij in een herberg of zelfs op straat plaats. De toevallige aanwezigen of omstaanders werden dan tot jury gebombardeed. Nu eens wonnen, na een hevige strijd de *Zware*, dan eens de *Lochte*, maar de strijd verliep altijd zonder bloedvergieten en ieders eer was gereed.

In zijn sociale roman "Fierlefijn" (1934) schetst Gregoire Le Roy "*de begroavijne van de kîrmesse*" door de "*Lochte Gentenîrs*".

"Langs de Schelde, onder de bomen van de Oude Beestenmarkt heeft men een toneel opgericht. Drie of vier muzikanten zitten er naast, op een lager en kleiner verhoog: enige planken op tonnen. Op de maat van hun ouderwetse deuntjes dansen de "Lochte Gentenaars". Ze zijn gekostumeerd; velen dragen een jas en een korte broek van bruin fluweel, witte kousen door een strik boven de kuit opgehouden en een slappe hoed met een pluim versierd; zoiets tussen de Italiaanse en de Tirolse klederdracht in. Eén onder hen, die zich als danseres verkleed heeft, lijkt op een juffertje met zachte ogen en fijn gelaat. Ook zijn er heren uit het publiek die er een galant oogje naar knijpen. Wijven en meisjes zijn er bijna jaloers op.

En de "*Lochte Gentenaars*" dansen! Zij zijn mager en vlug gelijk apen; hun benen lijken klapperende riemen, wanneer zij springen en slingeren, twee-, driemaal, het linker voor, het rechter na, eer ze weerom de houten vloer raken. Het lukt de vlugsten "*nen dubbelen drieslag*" te slaan; zo wordt dat kunstje genoemd. En dit alles wordt uitgevoerd zonder lachen, met de ernst van een priester voor het altaar. De leden van de jury, deftig en gewichtig gelijk deurwaarders tekenen de fouten aan.

Maar Franske lacht (...) Voor hem zijn de "*Lochte Gentenaars*" echte kunste-

naars, mannen buiten het gemeen; hij hoort de omstaanders hun naam met eerbied fluisteren. Daarbij weet hij heel goed dat men geen “*Lochte Gentenaar*” wordt gelijk men een ambacht leert. De vereniging der “*Lochte Gentenaars*” staat alleen open voor uitgelezen kerels; ‘t is gelijk een loge van vrijmetse-laars.

Wint men de prijs, dan is men voor een jaar lang beroemd en wordt men wijd en zijd, met de vinger aangewezen door alle aanhangers van de “*Lochte Gentenaars*”.

‘t Was de laatste dag van de kermis en gewoontegetrouw zouden de “*Lochte Gentenaars*” de kermis begraven. Dat was een ander schouwspel. Vier mannen tot aan de tenen in een wit laken gehuld en met een pinnemuts over ‘t hoofd, droegen ‘t lijk der kermis - een man met een lijkdoek bedekt - Al de andere “*Lochte Gentenaars*” volgden; ze dansten langzaam op de muziek, op een eigenaardige wijze. De slot draaide rond het toneel en rond de Beestenmarkt, zonderling, komiek en triestig tezamen.” Tot daar de beschrijving.

(*) Een assaut is een schermoefening, zeg maar het meten van mekaars krachten, en beroepen betekent iemand uitdagen om tegen hem te vechten, te spelen, (hier) te dansen. Het beroep is het gevecht, de kampstrijd, het spel (of de dans) zelf.

- *Pier Lampet*, een ander Gents Pier-personage een gekende Gentse herbergier. Pier zelf was zuu luulk of de nacht en mismoakt maar had drie mooie dochters die *klandieze* naar het café trokken. schrijft L.L. Coopman in deel 1 van “*Oude Gentsche Typen*”. Of Lampet eigenlijk wel zijn echte familienaam was, weten we niet, maar lampetten betekent in ieder geval veel drinken, *zui-ppen gelijk een keldergoat*. En wat die lampetkan betreft: die stond vroeger in de wasteil op de lavabo en kon toch wel zo’n 7 liter water bevatten.

Uitdrukkingen met Pier

- *Pier de schete* wordt gezegd van een ijelhoofd. Zo schrijft Karel Broeckaert in de krant “*De Sysse-Panne*” (1797):

“Dat zyn reflectiën die gy by uw volksken en by Pier de Scheete hoort maeken gelyk of men die in de wandeling noemt.

Wat noemt men volksken van Pier de Schete? Om u geen compliment te maeken, ydelhoofden gelyk gy zyt.”

- *'t Zijn mannen van Pier de Schete* of *'t Es van Pier de Schete*: Het is mislukt, het is slecht uitgevallen, er valt niet op te rekenen.

- *Pier goedgemak, Pier gemak of Pietse gemak*: is iemand die veel van zijn gemak houdt, "ne gemakzak."

- *Pier Patijn*: Het verhaal van Pier Patijn gaat als volgt:

Pier Patijn had aan zijn vriend verteld "*da zijne veugel zuu schuune kost schuifelen*." waarop die wenkbrauwenfronsend opmerkte: "*Ah, 'k hé kik hem nog nuunt nie huure schuifelen*"! Waarop Pier Patijn flegmatisch antwoordde: "*Ja, moar da biestse schuifelt wrie schuune binnewirtsch*". (Dat beestje fluit zeer mooi binnensmonds)

Met de uitdrukking: "*Hij (zij) hee't binnewirtsch, gelijk Pier Patijn zijne veugel*", bedoelt men iemand die in werkelijkheid niet kan doen wat hij (zij) beweert te kunnen. Om zijn twijfels uit te drukken omtrent een gedane bewering zei men: "*Ja, 't zal zekerst zijn gelijk Pier Patijn zijne veugel, den diene kost uuk zuu schuune schuifelen, moar 't was binnewirtsch!*" Dus: "*Iest zien zei den blende!*" (Eerst zien, zei de blinde!)

- *Pier la Force*: wordt eerder schertsend of spottend gezegd over iemand die zijn "force" of kracht wil laten zien. vb. "*Zied*"hem doar ne keer bezig: *Pier La Force*..."

- *Pier-luup-zeere of Pietseskaffé* was dan weer dunne flauwe koffie, "*slappe kaffé, kaffé van over d*"halve deure, *kaffé die an de kant van de gracht gekookt es, piep*" of "*eekelsop*".

- *Hij doe gelijk Pier Lowie en zijn wijf*: hij doet gewoon straal zijn zin. Hij houdt met niemand rekening.

vb. "*Hij goa vuurt oast hij wilt en hij komt thuis oast hij wilt. Hij doe gelijk Pier Lowie en zijn wijf*."

- *Pier Luik komd'af*: wordt gezegd wanneer iemand bijna in slaap valt, "*voak krijgt*". In dat geval zegt men ook: "*zijn persienne - (rolluik)*" of "*zijn huishuure es gevallen*." Als men slapen gaat doet men eerst "*de blaffeturen*", de blinden of luiken dicht.

- *Hij es de zeune van Pier miezeere*: het zit hem niet mee. Hij heeft de ene tegenslag na de andere. Hij ziet zwarte sneeuw.

- *Nen druuge Pier*: een saaie Piet. Karel Waeri schrijft in "De Vetjes", het aangesel van zijn "Verzameling der volledige Kluchtige en Politieke liederen" (1899) op p. 29 in het lied "'t Fluitje":

*Mijn wijf riept in colère
Gij drooge Pier
Ge speelt gij nooit niet geere,
Voor mijn plezier,*

*Gij spreekt van 't een of 't ander,
Gij wassen beeld,
G'hebt zeker op en ander)
Een concertgespeeld) bis
Van pif, poef, paf.*

Hier gebruikt in de betekenis van frigide, impotent, onbekwaam tot geslachts-gemeenschap, iemand die letterlijk op droog zaad zit.

Of al de hier geciteerde uitdrukkingen op rekening van het poppentheater te schrijven zijn, is twijfelachtig, maar de volgende zijn dat zeker wel.

Er zijn wel een aantal echte verwijzingen naar “t Puppenspel”

- *Ne Pier Jan kla(a)s*: is een draaier, een ongestadig mens die dikwijls van mening verandert, die niet goed weet wat hij wil. Ook van toepassing op een trekpop waarvan de ledematen op en neer bewegen door aan een touwtje te trekken

- *'t Spel van Pier Jan Klaas* of *Jan Klaassenspel*, een uit Nederland afkomstig handpoppenspel. Zo schrijft Karel Broeckaert in zijn volksroman *Jellen en Mietje* (uitg. 1842):

“In 't concert of in de Comedie en is hy niet te zien; hy amuseert hem by Pier- Jan - Claes, zoo goed of beter als veel andere in de comedie”

en als voetnoot zet hij:

“spectakel ambuland voor kinderen, en hetgeen men ook groote mensen met genoeg zien bywonen”

Met “een Pier Jan Klaassenspel” werd soms ook een heimelijk slechte handel bedoeld, een loens of slecht draaiende handelszaak.

In het schimpschrift: “Het politiek Janklaasspel of het scholenkwest door Jan klopterop” uit 1881, krijgen we de combinatie tussen Gents, poppenkast, en politiek. In een hatelijk schimp- en smaadschrift, waar het gif van afdruipt, verspreidt de katholieke zuil midden de schoolstrijd, in 1881 dit onding, waarover we nu onze wenkbrauwen zouden fronsen. Vooral de liberalen Frère Orban, Neujeans en Bouvier moeten het ontgelden. Neu Jean Nicolas wordt er *splinternieuwe Jan Klaas* en een paar lijnen verder al *Pier Jan Klaas*, het Gentse woord voor een willoze Jan Klaassen die met alle ledematen gaat zwaaien als men aan het touwtje trekt. Nadat de paster er met hel, vuur en verdoemenis tegenaangegaan is en de communie weigert aan de onderwijzers der

gemeentescholen ontspint hij zijn redenering tot een climax en roept uit:

*“Toe! Pier-Jan-Klaas, neem uwen geduchten
en alombekenden stok en klopt er op!...”*

Het beeld van Jan Klaassen die zijn vrouw Katrijn om de haverklap “*van de latte geeft*” is wel overduidelijk. Men roept hier het figuur op om als deus-ex-machina een einde te stellen en een oplossing te geven aan deze trieste verto-ning.

Ook Pierke de Langenarm zal later in de speltekens een gelijkaardige rol ver-vullen. Als men niet goed meer wist waar het verhaal heen moest, liet men hem alle spelers met zijn lange arm van de scène vegen.

Terug naar het verhaal nu: Uit de zaal roepen de toehoorders nu:

“Jan Klaasspel! Poesjenelderij!

terwijl gendarmen de pastoor aan de deur zetten. De laatste § gaat als volgt:

*“O, Jan Klaas! Hoe fijn gij ook moogt zijn: in uw sluwheid
en poesjenelderij geraakt gij nog niet aan den eersten knop
van de ondervest dier groote Pier-Jan-Klaasspeelders.”*

Ook de liberalen stelden de tegenpartij voor als een willoze Jan Klaassen die door de jezuiten gemanipuleerd werd. Zo verscheen in “Le Rasoir” van 1 juni 1878 een spotprent van een Jan Klaassenfiguur voorstellende “Le parti clérical” met als onderschrift:

“Trek niet te hard, want ze zou wel eens kapot kunnen gaan.”

Een uitdrukking die eveneens uit het Janklaasenspel komt, maar enkel in Nederland is blijven hangen is: “Poppetje gezien? Kastje dicht!” Eigenlijk waren dit de woorden waarmee de poppenspeler de voorstelling sloot. Zo wordt dit bvb. overdrachtelijk gezegd als men iets heeft laten zien dat men daarna weer wegsluit of in de zak steekt.

Het Franse Pierrot wordt in het Gents Pieroo uitgesproken

- *De Pieroo zijn of de Pieroo uithangen is*”’t katse van de bende-, den held van ‘t plein zijn”’: de Hansworst-, haantje-de-voorste zijn.

- Het verkleinwoord daarvan, *Een Pierootse*: heeft verscheidene betekenissen:

1. Een kleine, ietwat zonderling geklede jongen. vb. “*Hij luupt er bij gelijk een Pierootse*” of “*-gelijk ne kloos*” (clown)

LE PARTI CLERICAL.
 — Ne tirez pas trop fort, car il serait vite détrempé.

Ook de liberalen stelden de tegenpartij voor als een willoze Janklaassen die door de Jezuiten gemanipuleerd werd. Zo verscheen in "Le Rasoir" van 1 juni 1878 deze spotprent met als onderschrift: "Trek niet te hard want ze zou wel eens kapot kunnen gaan." (Brussel, Mundaneum)

2. “Een stijve kraag welke voor weinige jaren door vrouwen gedragen werd, en nu aan kleine jongens overgelaten wordt.” Schrijft L.L. Coopman in zijn Gents woordenboek.

3. geslachtsorgaan, penis: “*Iemand bij zijn Pierootse stekken, - bij zijn Pietse stekken.*” vb. “*W’ he’n hem goe bij zijn pierootse (pietje) g’had!*” Dat is tenslotte net als Pierke uit de poppenkast ook “ne kleine plezante”.

- ‘*t Es ne fijne Pieroo: ‘t es gienen uil, ‘t és ne slimme!*’: een slimmerik.

- ‘*t En és giene Pieroo: het is geen held, hij munt in niets uit.*

- *Van zijne Pieroo moaken: van zijn uures, -cigare, -gat, -konte, -voeten, of nog scabreuzer: “van zijn kl... moaken”*: beslag maken.

- *Iemand Pieroo moaken of den Pieroo mee iemand hēwen: “Der de zot mee hehwen”*. Ook: “*ze zijn der mee an’t speelen*” (-aan’t rammelen): iemand voor de gek houden.

- *Nen bonte Pieroo*: iemand die met de carnavaldagen in Pierrot verkleed is. “Bonte-pieroo” was een verbastering door volksetymologie van beaume du Pérou (Balsanum Peruviana), een soort cicatrizerende zalf soms ook wel eens “Blonte Pieroo” of “Konte -Pieroo” genoemd.

Eddy Levis

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE N° 147

Op 10 januari 1900 stelde Victor Van der Haeghen in de rubriek “Drukken - Bibliotheek van de Stad en van de Universiteit - XVIIe eeuw” in het Frans een fiche op over

De Maniliaanse drukken III.

Gauthier Manilius drukte, van 1600 tot 1626, nog ongeveer 150 nummers (1). Zijn materieel was belangrijk en hij had geen ernstige concurrenten tot rond 1610.

In 1621 moest hij voor de Raad van Vlaanderen een proces doorstaan tegen de drukker Jan van den Steene, de tweede van deze naam, aangaande het recht van het drukken en verkopen van plakkatens.

De weduwe van Gonthier Manilius (Jossine de Vos) bleef de drukkerij leiden sedert 1626 tot aan de regeling van de nalatenschap van haar man die plaatsvond op 23 april 1631. Men kent slechts 3 werken die haar naam dragen.

Servais Manilius, oudste zoon van de voorgaande, drukte van 1631 tot 1649, het jaar van zijn dood. Hij bracht het bedrijf over naar de Brabantstraat, maar behield het uithangbord de *Witte Duif*.

De vermaarde drukkerij begon te vervallen, de baas liet zich trouwens niet meer voorstaan als een geletterde die correct drukte. De reeks van zijn uitgaven omvat een 60-tal nummers. Boudewijn Manilius, oudste zoon van voorgaande, nam in 1649, in naam van de familie, de leiding van de drukkerij.

Hij was een van de eerste inspecteurs van drukkerijen, een post die in het leven geroepen werd in 1658 op voorstel van de Gilde van Sint-Augustinus, opgericht in hetzelfde jaar. Hij onderscheidde zich door zijn ijver waarmee hij een groot aantal processen inspande tegen confraters of tegen handelaars die het reglement van de gilde overtraden. Van een twistziek karakter lag hij ook in proces met zijn moeder en verschillende familieleden.

Zijn bibliografie omvat 230 artikelen, zonder al de almanakken, gelegenheidsstukken en veel plakkatens en ordonnanties mee te rekenen die vermeld staan

in zijn persoonlijke boekhouding. Hij wordt ook vermeld als boekbinder. Het atelier van Manilius schittert niet meer op de eerste rang, voorbijgestreefd door dat van Maximiliaan Graet, de voornaamste Gentse typograaf uit de XVIIe eeuw.

Boudewijn Manilius stierf kinderloos op 19 April 1684.

De weduwe van Boudewijn Manilius (Marie-Claire Kiekepoost) hertrouwde nog hetzelfde jaar met Henri Saetreuver, van Deense origine, die voortging met drukken *sub signo albae columbae*. Maria Kiekepoost stierf op 3 oktober 1690.

Giselbert Manilius, broer van Boudewijn, vestigde zich in Gent als boekhandelaar in 1663.

Inspecteur van drukkerijen van 1672 tot 1682, was hij ook boekbinder. Dood in 1694.

De weduwe van Giselbert Manilius (Marie Vermeire) zette de handel van haar man verder en deed nog leveringen aan het Gents magistrat in 1708.

Ze werd begraven op 18 September 1710. Met haar dooft de naam Manilius uit in de geschiedenis van het boek in Gent.

Het geheel van de bibliografie van de Maniliaanse drukken kan 800 tot 850 artikels bevatten. De verzameling ervan werd samengebracht in de bibliotheek van Gent.

Buiten het handelsmerk de Witte Duif, hier afgebeeld, gebruikte Boudewijn Manilius ook nog als embleem een passer, een onderwerp dat ontleend werd aan het gekende merk van Plantijn.

Cf. f. vander Haeghen, *Bibliographie gantoise*, t. XIII, col. 336-341 (art. van V. vander Haeghen).

(1) Zonder rekening te houden met enkele geschriften van gering belang, vermeld in zijn rekeningen. Het volgende klein stukje, bewaard in de bibliotheek van Doornik, werd nog niet vermeld: JEREMIE PIERSSENAEUS, *Ad ampliss... Christophorum Assonle vrvillium... Ode*. - Gent, Gualt. Manilius, 1600; in 4°, 4ff.

FRANS DUQUESNOY

Er wordt ergens in een levensbeschrijving van den schilder Matheus Terwesten een voor den tijd zeer typische anecdote verhaald:

Een liefhebber had den kunstenaar een belangrijke bestelling gedaan en zijn kunst met alle mogelijke middelen geloofd, maar toen hij plots aan Terwesten vroeg of hij naar Rome was geweest, en de schilder hem negatief had geantwoord, aanzag de liefhebber Terwesten's kunst maar als doodgewoon meer en onvolledig.

De Renaissance- en Baroktijd was nu eenmaal zoo: wie naar Rome niet was afgereisd, kon in 's menschen geest geen voorname kunstenaar zijn.

Italië was het middelpunt, het centrum waarheen eenieder zich aangetrokken voelde en waar iedere kunstenaar een paar jaren moest verblijven om dan enkel zijn carrière in eigen land te kunnen aanvangen.

“Naar Rome, om de kunst aan te leeren” was het ordewoord geworden. Zelfs genieën als een Rubens konden zich aan dien “plicht” niet onttrekken.

Doch moest Italië onvermijdelijk op alle kunstenaars een geweldige aantrekkingskracht hebben, voor de beeldhouwers was het verblijf aldaar een noodzakelijkheid geworden, om er zich aan het “klimaat van de Barok” aan te passen en de meesterwerken van de Renaissance in détail te kunnen bestudeeren. Indien echter de meeste beeldhouwers die reis ondernamen, weinigen nochtans konden aldaar roem oogsten en zeldzamer nog gebeurde het dat een hunner aan een dier majestatische gebouwen mocht medewerken, vooral aan het grootste en prachtigste ervan, de Sint-Pieterskerk te Rome, welke het symbool en de verpersoonlijking van dit tijdsideaal was, en aan wiens voltooiing, onder de leiding van Pauzen als Sixtus V, Paulus V en Urbaan VIII, de beroemdste bouwmeesters en kunstenaars hun medewerking verleenden.

De eer viel nochtans een onzer beeldhouwers te beurt, Frans Duquesnoy, Il Fiamengho zoals de Italianen hem noemden, een kunstenaar die nog onbekend als de meeste anderen, den verren tocht had ondernomen, en dusdanig door den geest en de cultuur van het land werd geïnspireerd en begeesterd dat hij er zijn leven lang zou verblijven.

Van hem bezitten wij maar enkele meesterwerken meer en over gansch zijn leven en vooral zijn dood hangt een sluier van geheimzinnigheid doch de enkele overgebleven kunstwerken zijn van een dergelijke waarde, harmonie en adel van gebaar en vorm, dat zij volstonden om hem als den grootsten nationalen beeldhouwer uit de eerste helft van de XVIIe eeuw te laten doorgaan.

Te Brussel waar hij in 1594 werd geboren, had hij zijn jeugd doorgebracht in het atelier van zijn vader, Jeroen Duquesnoy de oudere, een verdienstelijken beeldhouwer die weldra echter door zijn zoon zou overtroffen worden. De vorderingen van den jongen Duquesnoy immers waren verbluffend en zijn begaafdheid en aanleg zoo groot, dat weldra de bestellingen elkaar opvolgden. Hij vervaardigde voor de Kanselarij te Brussel “de Gerechtigheid”, voor het Kasteel van Tervueren “de Heilige Johannes”, voor de Jezuïtenkerk te Brussel twee engeltjes welke het portaal versieren, en voor den voorgevel van het Stadhuis te Halle “de Waarheid en de Gerechtigheid”.

Ofschoon die werken op een korten tijd waren verwezenlijkt geworden, besteedde Duquesnoy er de grootste zorg aan, hoedanigheid welke wij later bij hem zouden terugvinden.

Twee kleine ivoren beelden, een Christusfiguur en een Heilige Sebastiaan welke hij bijzonder had verzorgd, schonk hij aan Aartshertog Albrecht, Landvoogd der Nederlanden.

De prins die een groote weldoener was, werd door de hooge kunstwaarde van het geschenk zoo getroffen dat hij de jeugdigen kunstenaar onder zijn bescherming nam, hem een pensioen verleende en de noodige gelden ter hand stelde om naar Rome af te reizen om er de meesterwerken te kunnen bestudeeren.

Dit was natuurlijk voor den twee-en-twintigjarige Duquesnoy een eenige gelegenheid en de verwezenlijking van zijn kunstideaal.

Drie jaren lang zou hij te Rome de meesterwerken welke de klassieke oudheid ons heeft nagelaten, bewonderen en bestuderen. Meer en meer komt hij tot het besef dat al hetgeen hij voorheen heeft aangeleerd slechts bijkomstig is en dat enkel de overblijfselen van de Griekse en Romeinse beeldhouwkunst en cultuur hem den waren weg naar vormeenheid, stylisatie en adel zouden aantoonen.

Zonder nieuwe beelden te scheppen legde Duquesnoy zich toe op het copieeren van antieke meesterwerken als “Laokoon”, “Antinoüs” en zocht naar het geheim der wonderschoone harmonie dezer beelden.

Doch de dood van Aartshertog Albrecht zou plots een einde stellen aan dit leven van studie en bewondering.

Beroofd van het pensioen dat hem was toegekend geworden, onbekend van kunstenaars en massa, moest hij nu voor zijn bestaan gaan werken door persoonlijke werken voor te brengen. Hij begon met kleine beelden en figuren te vervaardigen, welke relikwieënkasten versierden, wat hem echter moeilijk bekend kon maken. Het zou een ivoren Christusbeeld zijn welke hem uiteindelijk na maanden ellende, de beroemdheid zou verschaffen.

Het werd opgemerkt door den vermaarden Fabrizio Colonna, connétable van Napels, welke bij het zien van het beeld den jeugdigen kunstenaar onder zijn bescherming nam.

In het paleis van Colonna ontmoette Duquesnoy den Franschen schilder Nicolas Poussin, en hun gelijkaardige kunstopvattingen, hun liefde voor de kunst om de kunst, moest onvermijdelijk aanstonds nauwe vriendschapsbetrekkingen tusschen beide kunstenaars doen ontstaan.

Samen zouden zij verder de antieke schoonheid ontdekken, en voeling zoeken met de bijzonderste kunstenaars uit dien tijd, met Albini vooral, wiens wonderschone kinderen zoo vaak tot model hebben gediend voor Duquesnoy in

het afbeelden van kinderkopjes, genre waarin geen enkele beeldhouwer uit de XVIIe eeuw hem vermocht te benaderen.

Die kinderfiguurtjes, die engeltjes en “putti” welke toen zoo zeer in den smaak van het publiek vielen, heeft Duquesnoy met ongeëvenaarde handigheid, met techniek en gevoel weten te behandelen; de versierde inktkoker welke hij voor Colonna vervaardigde, het Engeltje dat door den Hollandschen liefhebber Hugo Van Huffel werd aangekocht, en de drie groepen welke hij naar een schilderij van den Titiaan beeldhouwde, bewijzen ons zijn meesterschap in het genre.

Het succes was zoo geweldig dat het nijd en afgunst van sommigen deed geboren worden die beweerden dat hij enkel kinderkopjes kon vervaardigen. Zijn twee meesterwerken welke hij in de volgende jaren zou beeldhouwen, zouden echter momenteel zijn afbrekers tot stilzwijgen brengen.

“De Heilige Suzanna” en vooral zijn “Heilige Andreas” waaraan hij tien jaren werkte, mogen met de prachtigste beelden uit de Italiaanse Barok wedijveren. Zijn Heilige Andreas, kolossaal marmeren beeld werd in de Sint-Pieterskerk samen met de “Heilige Longinus” van Bernini geplaatst.

Een onzer nationale kunstenaars was erin geslaagd na jaren studie en arbeid, met een onwrikbare wil en een geweldig talent, zijn meesterwerk in het grootste en machtigste monument te zien inhuldigen. Eens te meer had ons land met een zijner zonen een vooraanstaande plaats in de kunstgeschiedenis ingenomen.

In een vermaard gebleven brief, schreef Rubens o.a. het volgende betreffende Duquesnoy's kunst:

“Het is niet de kunst maar de natuur zelve die men in dit marmer ontdekt. Wat trouwens gezegd van die universeele lofbetuigingen welke de “Heilige Andreas” U verschafft. Uwe roem en uwe bekendheid stralen op gansch ons land uit!”

Het beeld werd echter zoo slecht uitbetaald, dat Duquesnoy over geen voldoende geldmiddelen beschikte om zijn arbeiders te vergoeden en opnieuw herbegon een leven van ellende en afgunst, van droefheid en ziekte, toen plots Nicolas Poussin, die intusschen de officieele schilder van den Franschen Koning Lodewijk XIII was geworden, hem naar Frankrijk ontbood waar Richelieu hem een prachtige toekomst weglegde.

Dit voorstel, beeldhouwer van den koning te worden, woning en huisvesting in het Louvre, stichting van een Academie en vooral het samenwerken met zijn ouden vriend, zetten Duquesnoy aan onmiddellijk naar Frankrijk te vertrekken.

Helaas, nooit zou hij ter bestemming komen. De ziekte en de tegenslagen welke hij had geleden, hadden zijn gestel totaal ondermijnd.

De geschiedenis verhaalt zonder dat wij echter met zekerheid aan het feit geloof mogen hechten, dat Duquesnoy door zijn broeder Jeroen, die enkele maanden vroeger in Italië was aangekomen werd vermoord.

Jeroen Duquesnoy die een losbandig leven had geleid waardoor het contact tusschen beide broeders onmogelijk was geworden, was eindelijk naar Rome afgereisd met de hoop enkele bestellingen van Frans in ontvangst te mogen nemen. Bij het zien echter diens meesterwerken, zou de jaloersheid dusdanig in hem ontbrand zijn, dat hij zou besloten hebben zijn broeder te vergifigen. Jeroen die later het praalgraf van Mgr. Triest dat een der mooiste monumenten in dit genre en een der rijke sieraden van de St. Baafskerk te Gent is, zou beeldhouwen, zou zelfs toen hij in 1654 ter dood veroordeeld om een onnoemelijke misdaad en levend verbrand werd, bekend hebben zijn broeder te hebben vermoord.

Doch over dit alles hangt een sluier van mysterie: werd die bekentenis van Jeroen afgedwongen door zijn folteraars en is Frans gestorven aan die kwijnende ziekte waarvoor de geneesheeren geen middel vonden? Wat er ook van zij nauwelijks had Duquesnoy besloten zijn reis naar Frankrijk te ondernemen, of zijn kwaal verergerde en op 12 Juli 1642 stierf hij te Livorne.

De beteekenis en de invloed van Duquesnoy's kunst zijn geweldig geweest; op het gebied van de klein-plastiek was hij als "Fattore di putti" en als schepper van ivoren kruisbeelden, de voorlooper van gansch een school kunstenaars die in Nederland, in Duitschland en later in Frankrijk zich door zijn methoden en techniek lieten inspireeren.

Met zijn "Heilige Andreas" een der vier hoofdfiguren onder den koepel van de Sint-Pieterskerk te Rome en zijn "Heilige Suzanne" welke Burckhardt als "wellicht het beste beeld uit de XVIIe eeuw" aanzag, heeft Duquesnoy zijn plaats ingenomen bij de grootste beeldhouwers aller tijden.

Den godsdienstigen geest van zijn periode wist hij met de eeuwigblijvende principen van de antieke kunst te verzoenen en hierdoor treft hem minder dan zijn tijdgenoten het verwijt van het artificieele en het theatrale.

Hij zal voor het nageslacht een voorbeeld blijven van een zuivere kunstenaarsziel die de liefde van zijn kunst boven alles heeft gesteld en niet aarzelde tien jaren lang aan éénzelfde beeld te werken.

Aan iemand die hem eens zei dat zijn beeld voltooid was, antwoordde hij: "Gij denkt dat omdat gij het model niet zien kunt, dat ik in mijn binnenste heb en wil weergeven".

Dat was Duquesnoy's geheim en daarom juist is hij een groot kunstenaar geweest.

Pierre Kluyskens

HOEVER MEN BEGIN 1907 IN GENT STOND MET DE WERELDTENTOONSTELLING VAN 1913.

VOOR U VERZAMELD UIT 31 600 EDITIES VAN DE "GAZETTE VAN GENT".

Hebt U ze ook al opgemerkt, de berichtgevingen via krant en televisie waarin men het heeft over gigantische projecten welke pas over heel veel jaren gerealiseerd kunnen zijn? Olympische Spelen in Vlaanderen... de eventuele sluiting van onze kerncentrales... de totale vernieuwing van het Gentse Sint-Pietersstation... De Jaren 2015, 2020 of nog verder in de toekomst worden zonder blozen geciteerd waarin de vooropgestelde doelstelling dient te worden bereikt en ik hoor je al mompelen: "Wiens hoofd doet er dan zeer?" Maar de jaartjes volgen mekaar heel snel op...

Er is trouwens niets nieuws onder de zon! Terwijl in 1899 in ons Citadelpark een erg succesvolle "Provinciale Tentoonstelling" liep, werd reeds hardop gedroomd over een veel omvangrijkere "happening" die in de tweede helft van de negentiende eeuw in verscheidene Europese steden en ook in ons eigen land volop furore maakte: het verschijnsel "Wereldtentoonstelling" of "World's Fair", zoals de Engelsen in 1851 het eerste dergelijke evenement noemden.

Veertien jaren zouden er over heen gaan vooraleer de Gentse "expositie" kon doorgaan. Net honderd jaar geleden kwam er voor goed schot in de zaak. Geniet mee van de euforie die de "rode draad" vormde in de hele onderneming en huiver bij het relaas over de vele hindernissen waarmee het pad naar de verwezenlijking van die ultieme droom bezaaid lag!

1 juli 1899

Gezien de buitengewone bijval van de *Provinciale Tentoonstelling*, waar het gisteren weer krioelde van het volk, is van heden af besloten te Gent in 1905 een *Wereldtentoonstelling* in te richten.

19 april 1900

Een paar maanden na de opening van de *Provinciale Tentoonstelling* werd in

grondbeginsel aangenomen, reeds in 1904 te Gent een *Internationale Tentoonstelling* in te richten. Dit is nu vast besloten. Het zal een nationale tentoonstelling zijn met een internationale afdeling.

Om het financieel beheer te verzekeren zal een naamloze maatschappij worden gesticht met een kapitaal van 1 miljoen, onder de titel *Gent - Tentoonstelling 1904*. Zodra de vereffening van de *Provinciale Tentoonstelling* van 1899 geregeld is zullen de belanghebbenden bijeen worden geroepen.

28 april 1903

In de gedachte eens iets groots te doen stelde de heer burgemeester Braun voor, in 1908 buitengewone feestelijkheden in te richten. Dat jaar zal de *Koninklijke Maatschappij van Land- en Hovingbouw* haar eeuwfeest vieren en een nog grotere tentoonstelling inrichten dan dit jaar.

De kazerne van het park zal tegen 1907 platgelegd zijn en op het terrein van 7 ha kan dan een nationale tentoonstelling worden gehouden.

De opening zou aanleiding geven tot stoeten en Venetiaanse feesten. De staat en de provincie zouden ongetwijfeld tussenkomen en de stad zou er wel 20 000 frank voor over hebben om grootse feesten tot stand te brengen die de vreemdelingen in massa aanlokken.

12 mei 1903

De heer burgemeester heeft met de heer kabinetsoverste de Smet de Naeyer het ontwerp van een nationale tentoonstelling in 1908 te Gent besproken. De minister is het zeer genegen maar heeft voorbehoud gemaakt voor wat het jaar betreft. Men mag intussen vooruit gaan. De regering zal tussenkomen.

18 april 1905

In de zitting van de stedelijke raad stelde de heer Bayens voor, in 1908 de honderdste verjaardag te vieren van het invoeren van de katoennijverheid te Gent. De heer burgemeester was met die gedachte zeer ingenomen en zou dat willen doen door dat jaar een nationale tentoonstelling te houden.

Er blijft nog al de tijd om ze in te richten, doch eerst zou men zo snel als mogelijk in het park tot de afbraak van de kazerne moeten overgaan. Met dat doel zullen bij de heer minister van oorlog nieuwe stappen worden ondernomen.

6 oktober 1905

Men weet dat het denkbeeld om te Gent in 1908 een grote tentoonstelling te houden weer besproken is geweest. Het middenbestuur van de *Handels- en Nijverheidsbond* van Gent heeft in haar zitting van dinsdag een dagorde gestemd, waarbij dit denkbeeld warm werd toegejuicht en al de handelsmaatschappijen werden uitgenodigd, een drukke propaganda te maken om dit te ondersteunen.

Brussel, Antwerpen en Luik hadden op hun beurt wereldtentoonstellingen. Het is slechts rechtvaardig dat Gent, de eerste katoenstad en de tweede haven van ons land, op haar beurt wordt geroepen om gastvrijheid te geven aan een tentoonstelling, vooral na de beslissende proef van de *Provinciale Tentoonstelling* in 1899.

Op dit ogenblik bepaalt alles zich tot een gedachtewisseling van een groepje ondernemende mannen vol initiatief. Er is nog geen comiteit, maar wel enkele personen die zoeken en bestuderen.

De ene zou in 1908 een wereldtentoonstelling willen, de andere een nationale. Nog anderen een nationale met een internationale sportafdeling, een gelukkige gedachte uit hoofde van de verscheidenheid van de sporten, de belangrijkheid welke ze genomen hebben en de talrijke feesten en wedstrijden welke deze afdeling zou kunnen inrichten.

Daar de tentoonstelling zou samenvallen met het eeuwfeest van de *Koninklijke Maatschappij van Hovingbouw en Kruidkunde*, zouden behalve een bijzondere vijfjaarlijkse tentoonstelling, gedurende heel de duur tijdelijke exposities van bloemen en planten worden ingericht.

Men is het reeds eens over de plaats waar ze zal komen: het park van de citadel. De vesting moet verdwijnen zodra de nieuwe kazerne op de Kattenberg voltooid is. Daardoor zou men nog meer dan 6 ha bij het park kunnen voegen. Volgens anderen zou men de citadel niet afbreken, maar ze voor de tentoonstelling op een zeer schilderachtige wijze gebruiken.

Men houdt sterk aan het jaar 1908, omdat het eeuwfeest van de *Casino* reeds duizenden vreemdelingen naar Gent zal lokken. Verder omdat in dat jaar de nieuwe zeevaartinstellingen zullen ingehuldigd worden en men de hoop koestert dat bij deze gelegenheid koningin Wilhelmina van Nederland naar Gent zal komen.

17 oktober 1905

In de *Taverne Royale* had een vergadering plaats van het *Comiteit voor de Tentoonstelling*. Daar werd uitgelegd dat de regering de verzekering heeft

gegeven dat het na Luik de beurt is aan Brussel en aan deze tentoonstelling dezelfde voordelen en toelagen zouden toegekend worden als aan Luik. Er werd in overeenstemming met het gouvernement ook besloten die tentoonstelling te houden in 1910.

De regering zou de stad Gent een *Provinciale Tentoonstelling* laten inrichten met waarschijnlijk een internationale afdeling voor de katoennijverheid.

21 oktober 1905

In zijn zitting van 17 oktober hield de *Handels- en Nijverheidskring* een gedachtewisseling over het inrichten van een tentoonstelling te Gent. De veelzijdige dagorde werd door de drukpers openbaar gemaakt.

Tal van vragen moeten aan een nauwkeurig onderzoek worden onderworpen. Moet de tentoonstelling nationaal of internationaal zijn? Ware het goed een dergelijk onderwerp aan te gaan op het ogenblik dat er te Gent wetgevende verkiezingen plaatshebben? Welke plaats moet ertoe worden gekozen? Welke zijn de grootste werken van algemeen nut die het inrichten van de tentoonstelling moeten voorafgaan? Welke zijn de nieuwe werken tot uitbreiding van de stad, die ter gelegenheid van deze tentoonstelling kunnen ontworpen worden? De beheerraad besliste aan de heer burgemeester te vragen om de leden van de *Kring* te ontvangen. Ze zouden hem inlichten nopens de besluiten welke in de zitting werden vooruitgezet.

22 oktober 1905

De afgevaardigden van de *Handels- en Nijverheidskring*, de heren Fernand de Smet de Naeyer, voorzitter, Verbaere, secretaris, Eugeen de Hemptinne en Ferdinand Feyerick hadden een lang onderhoud met de heer burgemeester Braun en verklaarden zich voorstanders van een internationale tentoonstelling. Zij denken nochtans dat deze slechts in 1910 mogelijk is.

Zij richtten zich tot het gemeentebestuur omdat de *Kring* oordeelde dat het initiatief van de stad moet uitgaan. Zij keurden het ontwerp ten volle goed en gaven de verzekering dat de stad op hun steun en ijverige hulp kan rekenen om de onderneming te doen gelukken.

De heer Braun bevestigde op zijn beurt dat hij het denkbeeld geheel genegen is, zoals hij voordien reeds te kennen had gegeven. Hij beloofde binnenkort het schepencollege er van in kennis te zullen brengen. Zo het aangenomen wordt, zullen bij de heer gouverneur stappen worden aangewend om zijn bijstand te bekomen en er de juiste datum voor vast te stellen.

Gezien de belangrijkheid van de geldelijke kant van de zaak is het denkkelijk

dat desnoods een vergadering tussen handelaars en fabrikanten zal worden belegd, teneinde vast te stellen of de mogelijkheid bestaat om de nodige kapitalen te verzamelen, die naar schatting een globale som van 2 miljoen frank zullen belopen, zoals te Luik het geval was.

24 oktober 1905

Sedert lange tijd, om zo te zeggen dadelijk na het sluiten van de zo buitengewoon geslaagde *Provinciale Tentoonstelling* van 1899, werd de wens uitgedrukt dit op grotere schaal te herhalen. Aanvankelijk werden zelfs 1904, 1905 en 1906 voorgesteld tot het houden van een nationale tentoonstelling. De zaak bleef echter bij een ontwerp en intussen waren te Luik volop de werkzaamheden aangevangen tot het inrichten van een internationale tentoonstelling, eerst bepaald in 1903, dan in 1904. Uiteindelijk werd in een akkoord met de regering, de *Wereldtentoonstelling van Luik* bepaald vastgesteld in het jubeljaar 1905, 's lands 75-jarige onafhankelijkheid.

Daardoor viel natuurlijk niet meer te denken aan het organiseren van gelijk welke tentoonstelling te Gent in 1906. Nochtans blijft in aller harten de hoop voortleven om in onze stad, evenals reeds twee maal te Antwerpen, drie maal te Brussel en thans te Luik, een grote tentoonstelling in te richten. De buitengewone bijval te Luik dit jaar is een aansporing te meer om te zeggen dat het ditmaal de beurt is aan Gent.

Inderdaad, waarom zou onze stad, het *Manchester* van het vasteland, niet kunnen wat te Antwerpen, te Brussel en te Luik met zoveel welslagen tot stand werd gebracht? Als er een tentoonstelling komt moet het eerst en vooral een wereldtentoonstelling zijn, geen provinciale noch een nationale. Gent moet aan heel de wereld trachten te tonen welke uitbreiding haar handel, nijverheid en haveninrichtingen hebben genomen.

Bij een wereldtentoonstelling stromen uit alle delen van de wereld duizenden personen naar België en naar Gent en door hun uitgaven onder allerlei vorm brengen ze nieuwe rijkdommen aan en vermeerderen ze de welvaart.

De financiële reden is nog de voornaamste niet. Wij Belgen zijn zo dicht bij elkander, dat alle nijverheid en de specialiteit van dit of dat artikel, al dadelijk door elkeen gekend is, terwijl er van het buitenland altijd iets te leren valt. Heden hebben wij onze vakken waarin de Belgische werklieden uitmunten, de andere landen hebben ook de hunne, die meestal voor onze vaklieden een gesloten boek blijven, tenzij men ze in tentoonstellingen leert kennen. Het is zeer natuurlijk dat elk land tijdens de vredelievende kampstrijden van de internationale tentoonstellingen er aan houdt, datgene te tonen waarin het de andere landen vooruitstreeft.

Om al deze redenen dus zijn wij in grondbeginsel voor een internationale tentoonstelling. Over tijd, plaats en de financiële zaak zal later worden gehandeld.

Van heden af kunnen wij verklaren dat wij het eens zijn met de heer burgemeester Braun, dat de tentoonstelling alle kansen van slagen kan hebben, maar slechts mag plaatshebben nadat alle grote werken welke thans te Gent aan gang zijn en andere die nog niet begonnen maar beslist zijn, voltooid zullen wezen.

Wij hebben er alle belang bij aan de vreemdelingen het gezond gemaakte en verfraaide Gent in al zijn pracht te tonen. De middenkern van de stad, de uitbreiding van de zeehaven, de nieuwe statie Gent-Sint-Pieters en de afbraak van de citadel moeten voltrokken zijn vooraleer de stad Gent heel de wereld mag uitnodigen om zich binnen haar muren te verenigen.

Dan zal het succes volledig zijn en de faam van het oude en steeds machtige Gent meer en meer verspreid worden, tot algemene voorspoed van België.

25 oktober 1905

Het schepencollege heeft de kwestie van een wereldtentoonstelling besproken en zich eenparig bij het beginsel aangesloten. Daartoe zullen de commissies van financiën, handel en nijverheid, schone kunsten, werken en feestelijkheden op vrijdag 27 oktober in het stadhuis vergaderen.

De bestuurraad van de *Kunst- en Letterkring* is op zijn beurt het ontwerp van harte bijgetreden en heeft verklaard dat de stad op zijn ijverigste medewerking mag rekenen om de bijval te verzekeren.

26 oktober 1905

De algemene bijtredingen welke het ontwerp van een wereldtentoonstelling zowel bij de nijverheids-, handels- als kunstkringen ontmoet, doen voorzien dat het langzaam aan het rijpen is om tot een grote, heerlijke vrucht te gedijen. Immers, de ondersteuning van de *Handels- en Nijverheidskring* en de *Kring der Gentse Handelaars* beduiden niet alleen dat men voor de samenstelling van het benodigde kapitaal beroep zal mogen doen op onze grote nijveraars en handelaars, maar dat zij ook door de huizen waarmee zij in het buitenland in betrekking zijn, talrijke en merkwaardige inzendingen zullen uitlokken.

Daar alles laat voorzien dat men het ernstig meent en zeer groots wil doen, zal het tijd worden zich bezig te houden met de keuze van de plaats voor de aanstaande tentoonstelling, want elkeen weet dat het ontwerpen van plans voor de verschillende inrichtingen vele maanden werk vraagt, vooraleer men de hand

kan slaan aan de eigenlijke arbeid, het oprichten van de verschillende gebouwen.

Nu, het is niet mogelijk zelfs de minste schets te maken, als men niet weet over welke grond men kan beschikken. Bij alle wereldtentoonstellingen welke in de laatste jaren werden opgericht, is het de gewoonte geworden dat die aanleiding geven tot het verrijzen van een nieuwe wijk. Zo zagen we te Antwerpen in 1885 de wijk van het zuiden ontstaan en te Brussel nam na de beide laatste tentoonstellingen Tervuren een zeer grote uitbreiding.

Als men hier van een tentoonstelling spreekt denkt men onwillekeurig aan ons park, dat in 1899 zulke schone omlijsting gaf aan de *Provinciale Tentoonstelling*. Zou echter ditmaal voor een internationale tentoonstelling het park, zelfs met heel de citadel inbegrepen, voldoende zijn? Men denkt algemeen van niet.

Bovendien kan het om gans bijzondere redenen nog lange jaren duren vooraleer de regering de citadel aan de stad zou afstaan. Maar aangenomen dat men binnenkort heel die grote oppervlakte bij het park inlijft, denken bevoegde personen dat de plaats dan nog onvoldoende zou zijn.

Men spreekt er reeds over de spoorweg Gent - Oostende aan Gent-Sint-Pieters en de Musschestraat te overbruggen en het park in verbinding te stellen met de terreinen rond de Grondwetplaats, waardoor men een grote oppervlakte zou winnen.

Daarbij vergeet men echter dat tegen het tijdstip waarop de tentoonstelling moet plaatshebben, een groot deel van de gronden kan verkocht en bebouwd zijn en de nog grotere moeilijkheid, dat heel de spoorbaan tot aan de Stropbrug verbreed en opgehoogd zal zijn, zodat het onmogelijk wordt die ruimte te overbruggen.

Indien al deze moeilijkheden zich zouden voordoen, ware volgens ons de beste plaats de uitgestrekte landen en weiden van de Neermeersen welke door de stad onlangs zijn aangekocht, gelegen tussen de Patijntjesstraat en de Leie, waarheen de nieuwe, halfronde boulevard van de statie Gent-Sint-Pieters naar de Godshuizenlaan brede toegang zal geven. Binnen enige jaren zullen de terreinen daar opgehoogd zijn en een ideaal plein aanbieden voor het houden van een tentoonstelling.

In korte tijd zou een nieuwe wijk tot stand komen en Akkergem, tot nu toe nogal veel verwaarloosd, zou door de brug over de Leie nabij het gesticht van de weesjongens, in rechtstreekse verbinding zijn met de tentoonstelling en uit die nabuurschap voordeel trekken. Na afloop zou de wijk verbonden blijven met deze van het Patijntje en de nieuwe statie Gent-Sint-Pieters.

28 oktober 1905

In de zitting van de stedelijke commissies verklaarde de heer burgemeester dat bij het schepencollege door drie voorname maatschappijen stappen zijn gedaan opdat te Gent een internationale tentoonstelling zou worden opgericht. De cijfers van de tentoonstelling te Luik werden meegedeeld, waar een maatschappij werd gevormd met een kapitaal van 1 700 000 frank. Te Gent moet dit insgelijks gebeuren. De stad Luik is tussengekomen voor 800 000 frank, de staat heeft meegeholpen door de werken aan de Ourthe en het toestaan van een nationale loterij.

Het schepencollege is de inrichting van een internationale tentoonstelling genegen, indien het nodige kapitaal wordt gevonden door de te vormen maatschappijen.

Verscheidene leden spraken in voordelige, maar ook in nadelige zin over het wellukken van zulk een tentoonstelling te Gent, te meer daar de regering haar tussenkomst heeft beloofd aan Brussel voor 1910.

Uiteindelijk verklaarden de commissies zich in beginsel eenparig voordelig aan het houden van een internationale tentoonstelling, mits Brussel de hare laat varen. Pogingen zullen gedaan worden om de Brusselaars te bewegen van hun ontwerp af te zien. De heer burgemeester zal met dit doel in de loop van de aanstaande week een onderhoud aanvragen met het kabinetshoofd.

Tevens zal een bijeenkomst worden belegd met het provinciaal bestuur, waarop de bijzonderste ingezetenen worden uitgenodigd die een internationale tentoonstelling kunnen doen lukken en in het voorkomend geval, de *Naamloze Maatschappij der Wereldtentoonstelling van Gent* zou worden gesticht.

Voor de wegen en middelen zou 1 tot anderhalf miljoen nodig zijn, buiten de toelagen van de regering, de provincie en de stad. De heer burgemeester meent dat die kunnen gevonden worden bij middel van 20 000 inschrijvingen aan 50 frank.

31 oktober 1905

Op het einde van de geheime zitting van de gemeenteraad hield de heer burgemeester lezing van een brief die hij ontvangen heeft van baron de Kerchove, gouverneur van Oost-Vlaanderen, waarin gemeld wordt dat hij de heer minister graaf Paul de Smet de Naeyer gesproken heeft over een internationale tentoonstelling te Gent en het bezoek welk het schepencollege zinnens was hem in de loop van de week te brengen, om hem te vragen in 1909 voorrang te hebben op Brussel.

De heer minister heeft geantwoord dat de regering een besluit heeft genomen

en haar woord heeft gegeven en op een gedane zaak niet kan terugkomen. Brussel wilde vier jaar geleden in 1905 een wereldtentoonstelling houden ter gelegenheid van de 75ste verjaardag van 's lands onafhankelijkheid. Luik protesteerde hevig en eiste voorrang op Brussel, omdat men reeds drie jaar aan het werk was om ze in te richten.

De regering kwam tussen in het voordeel van Luik en op haar aandringen heeft Brussel zijn beurt afgestaan, op voorwaarde er één in 1910 te hebben. Indien Gent dus een internationale tentoonstelling wil inrichten in 1909 kan de regering haar niet de minste steun verlenen. Wil Gent na Brussel haar beurt hebben, dan ook zal de regering haar steunen, mits er een kapitaal wordt gevormd van 1 500 000 frank.

In die omstandigheden denkt de heer burgemeester dat het onnodig is bij de heer minister te gaan, die toch niets anders zou kunnen antwoorden dan hetgeen hij aan de heer gouverneur heeft meegedeeld.

Verscheidene leden stelden voor dat de raad heden nog de datum zou vaststellen waarop Gent een internationale tentoonstelling zal inrichten. Na een korte gedachtewisseling werd met algemene stemmen het jaar 1912 aangenomen. De heer burgemeester zal aan de heer minister de Smet de Naeyer het besluit van de raad doen kennen en men zal dadelijk het nodige doen voor het vormen van een naamloze maatschappij.

6 november 1905

Tijdens een feestmaal in de zaal van de *Koninklijke Maatschappij ter bevordering van Nijverheid en Wetenschappen* handelde de heer Monnier over de Wereldtentoonstelling te Gent en bedankte het stadsbestuur, de dagbladen en in het bijzonder de heer burgemeester voor de verdediging van het grondgebinsel.

Hij bracht de woorden van de koning ter herinnering in zijn toespraak op het Sint-Pietersplein, naar aanleiding van de nationale feesten: "*De Wereldtentoonstelling te Gent zal zijn wat de Gentenaars zullen willen*" en zei dat het onnodig was er bij te voegen dat de *Koninklijke Maatschappij* er waardig zal op vertegenwoordigd zijn.

De heer burgemeester dankte de heer Monnier voor de toegezegde steun. Hij heeft thans de uitdrukkelijke belofte van de regering dat in 1912 te Gent een *Wereldtentoonstelling* zal plaatshebben en meent dat zes jaar niet te veel is om alle grote werken te voltooien. Hij deed een krachtige oproep tot algemene samenwerking, om te bewijzen dat Gent nog niets verloren heeft. Gent moet na Brussel en Antwerpen de derde stad van België blijven! (*geestdriftige toejuichingen*)

16 november 1905

We vermeldden reeds dat de heer burgemeester de verzekering heeft gegeven dat Gent in 1912 haar *Wereldtentoonstelling* zal hebben. Op het voornaamste gebied van de financiën zou de te doorlopen zes jaar van grote invloed kunnen zijn.

Inderdaad, te Gent wemelt het niet van grote beursmannen, die soms met één enkele zet duizenden franken winnen en daarom niet te nauw kijken als het er op aankomt enige aandelen in te schrijven tot het stichten van een naamloze maatschappij voor een tentoonstelling.

Evenmin zijn er schatrijke edellieden die niet op enkele duizenden moeten zien. Gent is vooral een handels- en nijverheidsstad, waar buiten enkele uitzonderingen elkeen met de winsten van zijn handel, fabriek of nijverheidsgezicht zijn stand in de samenleving moet trachten hoog te houden en men natuurlijk wat kariger en voorzichtiger is om duizenden franken te wagen.

Het mag niet verdoken worden dat het welslagen van een wereldtentoonstelling altijd wisselvallig is en voor een groot deel afhangt van het toeval. Nochtans, al begrijpen wij dat enkele bezitters aarzelen grote sommen in zulk een initiatief te wagen, toch menen wij dat al wie kan zou moeten bijdragen tot het vormen van het nodige kapitaal.

29 november 1905

Het grondbeginsel om in Gent een wereldtentoonstelling te houden staat vast. Een *Studiekring* zal binnenkort worden samengesteld. Het kapitaal van 50 000 frank, bestaande uit 100 delen van 500 frank, is reeds gevormd. Buiten de politiek werden stappen aangewend bij de heer gouverneur van de provincie en de heer burgemeester voor de vorming ervan. Vele nijveraars en notabelen tekenden reeds in.

De *Studiekring* zal er de datum van vaststellen en tevens het oog houden op de uitbreiding en de verfraaiingswerken van de stad.

28 december 1905

Gisteren had de stichting plaats van de *Studiemaatschappij voor de Internationale Tentoonstelling te Gent*. Er werd een manifest voorgelezen dat een breedvoerig overzicht maakt van wat Gent is op gebied van nijverheid, handel, kunsten, wetenschappen en sport. Het toonde aan dat de stad aan de spits staat van alles wat betreft economische vraagstukken en werken van vooruitzicht.

Het wees op het grote gemak van de gemeenschap, zowel ter zee als te land. Uit al deze bestanddelen zijn te Gent de hoop en de zekerheid ontstaan om evenals te Brussel, Antwerpen en Luik een *World's Fair* te kunnen inrichten. In de mening van de ontwerpers zal de voornaamste te overwinnen hinderpaal het onderzoek zijn van de middelen tot het samenstellen van het kapitaal, nodig voor de stichting van de bepaalde *Maatschappij van de Wereldtentoonstelling van Gent*.

Het is bekend dat de staat, vooraleer subsidies voor een dergelijke onderneming toe te kennen en ze te machtigen een loterij met premiën te houden, onwederroepelijk de vorming van een kapitaal van anderhalf miljoen als voorwaarde stelt.

Een andere voorafgaandelijke kwestie door de toekomstige *Studiemaatschappij* op te lossen, is de jaarbepaling. Het is nodig dat deze op minstens twee jaren afstand ligt van andere internationale tentoonstellingen, door Brussel en Parijs ontworpen.

Intussen zal ze in aanraking komen met de openbare machten voor de keuze van de ligging. Eens die bepaald is, zal de *Studiemaatschappij* een grote prijskamp inrichten voor de aanlegplannen van de tentoonstelling, de bouw van de hallen en het geschikt maken van de hovingen.

In dat verband zal er reden bestaan te onderzoeken of enkele van deze gebouwen, in plaats van in *stuck* of gips te wezen, geen duurzaam karakter kunnen aannemen, teneinde eens de verlichtingslampjes uitgedoofd zijn en de *World's Fair* voorbij is, enig monument of gebouw over te laten, in de aard van het prachtig *Paleis van Schone Kunsten te Luik*.

De *Studiemaatschappij* zal al de voorstellen onderzoeken welke men haar onderwerpt en van het één en ander onbekend gebleven genie de ontdekking afwachten van de *clou* die nodig is bij elke zichzelf eerbiedigende wereldtentoonstelling. Die zal zeker wel gevonden worden.

Er is uiteindelijk een laatste punt waarmee zij zich niet minder zal te bekommeren hebben, namelijk de voltooiing van al de in uitvoering zijnde werken, die van Gent een grote, moderne stad moeten maken. Het is stellig dat wij aan de bezoekers geen stad mogen tonen welke in de toestand van een werkloosd verkeert, met doorgebroken openbare plaatsen en een centrum vol puinen. De stad moet waardig worden gemaakt aan een wereldtentoonstelling!

29 december 1905

De aangekondigde vergadering voor de stichting van het *Studiecomiteit voor de Internationale Tentoonstelling te Gent* had plaats in het lokaal van de *Handels- en Nijverheidskring* aan de Lange Meer, onder het voorzitterschap

van de heer Gustaaf Carels, met aan zijn zijde de heren gouverneur, burgemeester en Albert Feyerick, voorlopige schatbewaarder.

Niet minder dan 139 personen welke de nijverheid, het fabriekswezen, de groothandel, de openbare werken en de financiën vertegenwoordigen zijn tot het comiteit toegetreden en hebben de 500 frank gestort.

Dat geeft een kapitaal van 69 500 frank in plaats van de 50 000 die nodig was bevonden. Men mag dus zeggen dat de eerste oproep bijzonder en buitengewoon gelukt is.

Er werd lezing gegeven van het ontwerp der statuten voor de stichting, welke zonder enige opmerking van belang eenparig werden goedgekeurd. Daarna ging men over tot de verkiezing van de raad van bestuur, die als volgt is samengesteld:

- voorzitters de heren Gustaaf Carels en Gérard Cooreman;
- ondervoorzitters de heren Maurits De Smet de Naeyer en Eugene de Hemptinne;
- algemene secretaris de heer Aug. Van Loo;
- secretarissen de heren Leon Van Hollebeke en M. Nève.

3 april 1906

De beheerraad van het *Studiecomiteit voor de Internationale Tentoonstelling* vergaderde gisteren in de Handelsbeurs. Er is beslist dat te Gent een *Wereldtentoonstelling* zal gehouden worden in 1913, drie jaar na deze van Brussel die in 1910 is bepaald.

Ze zal plaatshebben in het park, vergroot met de gronden van de citadel en op de uitgestrekte stadsgronden van de Grondwetplaats, aan de overzijde van de spoorbaan Gent - Oostende. Zij zal ongeveer 60 tot 70 ha beslaan.

7 juli 1906

De *Etoile Belge* heeft een artikel afgekondigd waarin de gedachte wordt vooruitgezet om de *Wereldtentoonstelling van Brussel* in 1910 te verdagen. Het blad is van oordeel dat Brussel dat jaar zal gelijken op een werv van afbraak, ten gevolge van de grote werken die in de hoofdstad zullen uitgevoerd worden. Het zou dan niet het gepaste ogenblik zijn om de vreemdelingen binnen de muren te roepen.

Nog een andere beschouwing schijnt de gedachte kracht bij te zetten: "De hoofdstad heeft reeds drie tentoonstellingen gehad, Antwerpen twee en Luik één. Bijgevolg is het billijk en vaderlandslievend, het veld vrij te laten aan het initiatief van de Gentenaars, die terecht verlangen de aandacht van de vreem-

delingen te vestigen op de zo gelukte hervormingen welke de stad der Artevelden, de gebroeders Van Eyck en Keizer Karel ondergaan heeft.

De Gentenaars zouden de gelegenheid hebben de vreemdelingen een tentoonstelling aan te bieden, die door de pracht en de heerlijkheden van de hovingbouw een aantrekkelijke oorspronkelijkheid zou hebben.

Een wereldtentoonstelling te Brussel zou na die van Luik vorig jaar en Milaan dit jaar, alle Gentse initiatieven hersenschimmig maken of de Gentenaars minstens een onbepaalde verdaging opleggen"

Het *Studiecomiteit* van de Gentse tentoonstelling zal ongetwijfeld de aandacht vestigen op de beschouwingen van *L' Etoile Belge*. Het is inderdaad voor Gent zeer wenselijk voor Brussel te komen en misschien nu het beste ogenblik om pogingen in die zin aan te wenden.

17 september 1906

Het departement van oorlog heeft in grondbeginsel toegestaan, het grootste deel van de gronden welke voorzien zijn voor de nieuwe ruiterskazerne te Sint-Pieters-Aalst, ter beschikking van de stad te laten, voor de ontworpen internationale tentoonstelling.

23 oktober 1906

Een bevoegd persoon van onze stad moet aan een opsteller van een Brussels blad gezegd hebben dat Gent gereed is een wereldtentoonstelling in te richten als Brussel ze in 1910 niet kan houden. De gronden zijn ter beschikking en de nodige kapitalen kunnen gemakkelijk gevonden worden om tegen dat jaar gereed te zijn. Wij hebben daar sindsdien echter niets meer over vernomen.

30 november 1906

Het technisch comiteit van de *Studiemaatschappij voor de Internationale Tentoonstelling te Gent* heeft eerlang bepaald beslist dat de internationale tentoonstelling van 1913 zal geplaatst worden op de gronden van de citadel en Sint-Pieters-Aalst. Deze beslissing zal onderworpen worden aan het *Algemeen Comiteit*, dat op 5 december vergadert.

3 december 1906

De heer burgemeester heeft het onderzoek meegedeeld aangaande de wereldtentoonstelling te Gent.

"Minister de Smet de Naeyer heeft me verleden woensdag ontboden om mij te melden dat hij het bezoek had ontvangen van een afvaardiging uit Antwerpen, die aan de regering haar steun kwam vragen met het oog op het houden van een internationale tentoonstelling te Antwerpen in 1913.

De minister deed opmerken dat de regering voor dat jaar haar woord had verpand aan de stad Gent en dat onder geen voorwendsel kon ingetrokken worden. Anderzijds zal de stad Gent de opgenomen verplichtingen moeten vervullen en door inschrijvingen een kapitaal samenstellen van 1 500 000 frank. Ik antwoordde dat het buiten twijfel stond, dat het kapitaal op de gezegde dag op tafel zou liggen, dat de ondercomiteiten reeds aan het werk zijn gegaan en eerlang de definitieve plaats zal aangeduid worden waar men de tentoonstelling zal houden."

De heer Braun drukte daarop zijn overtuiging uit dat in 1913 al de grote werken te Gent voltooid zullen zijn en de haven haar beloofde uitbreiding zal nemen, eens de vaart van Terneuzen in orde is gebracht, zodat schepen van 8000 tot 10 000 ton rechtstreeks van de zee naar de Gentse dokken kunnen komen.

4 december 1906

Er werden drie plaatsen voorgesteld voor de tentoonstelling: het terrein van de Akkergemse meersen dat het eerst werd aangeduid, de gronden rond de nieuwe zeevaartinstantingen en de wijk van het park, verbonden aan Sint-Pieters-Aalst.

De Akkergemse meersen hebben een oppervlakte van nagenoeg 40 hectaren, maar alles zou er te maken zijn: riolen, beplantingen, enz.

De gronden rond de nieuwe haven zijn te ver afgelegen en te moeilijk te bereiken. Beide eerste plaatsen werden dan ook door de commissie als onbruikbaar verklaard en afgewezen.

Het voorontwerp van de plaatsingscommissie toont aan dat men moet voorzien in 76 000 m² overdekte galerijen, waarvan 12 000 voor de kleinere hallen. De ruimte waarover men beschikt laat toe, al de instellingen veel te vergroten indien de noodzakelijkheid zich doet gevoelen.

Het voorontwerp gaat overigens nog verder. Gent is de hoofdstad van de bloemenwereld en naast de eigenlijke hallen en paleizen behoudt men nog ongeveer 25 000 m² voor aan de hofbouw tentoonstellingen.

We hebben dit verslag in een Frans blad van onze stad gevonden en tot nu toe nog niets ontvangen. Waarschijnlijk denkt men van hogerhand dat men de toetreding van de Vlaamssprekende burgers en nijveraars niet zal nodig hebben!

7 december 1906

Gisteren vergaderde het drukperscomiteit. Middelen werden beraamd om de propaganda voor de wereldtentoonstelling goede vruchten te doen afwerpen. De werking zal weldra volop aanvangen, want het staat vast dat het waarborgkapitaal van anderhalf miljoen er zal zijn en de tentoonstelling in 1913 zal plaatshebben.

8 december 1906

Heden vergadert de commissie van de feesten en aantrekkelijkheden. Het verslag van de secretaris voorziet een zestigtal congressen, onder andere één met stoet, ingericht voor de burgerlijke en militaire gedecoreerden van heel het land. Die dag zal stellig heel België te Gent zijn!

15 december 1906

De ondercommissie van propaganda heeft voorgesteld kosteloos en op grote schaal een kleine beschrijving van de stad Gent te verspreiden, zoals de stad Milaan heeft gedaan. Een ander lid wil een gids doen opmaken van geheel de provincie. Een nieuwe maatschappij zou hiervoor kunnen gesticht worden. Bij de gemeenteraad zal worden aangedrongen op een krediet van 3000 frank, dat in de begroting is aangeschreven voor de propaganda.

Een lid stelde de stichting voor van een inlichtingenbureel in de nabijheid van de statie, om de vreemdelingen alle gewenste aanwijzingen te geven, adresboeken te laten raadplegen, enz. De kosten worden begroot op 5000 frank.

24 december 1906

Zaterdag had onder het voorzitterschap van de heer Gustaaf Carels, algemene voorzitter van het *Studiecomiteit voor de Internationale Tentoonstelling te Gent*, een zitting plaats van het comiteit van wegen en middelen.

Er werd besloten zonder uitstel over te gaan tot de samenstelling van het kapitaal. Uit de verstrekte inlichtingen blijkt, dat de meeste bankhuizen en grote nijverheidsgestichten beloofd hebben voor aanzienlijke sommen te zullen tussenkomen, maar teneinde iedereen toe te laten zich bij de onderneming aan te sluiten, zouden er aandelen van 100 frank zijn, te betalen in vijf jaarlijkse stortingen. Weldra zal een oproep worden gericht aan al de Gentenaars bij wie de bloei en de vooruitgang van de stad nauw aan het hart ligt, om hen uit te nodigen aan deze inschrijving deel te nemen.

5 februari 1907

Het Algemeen *Comiteit en de Commissie van Middelen en Wegen* van de *Studiemaatschappij voor de Internationale Tentoonstelling te Gent* hebben in hun laatste zittingen de te nemen maatregelen besproken om het kapitaal bijeen te brengen voor de definitieve *Maatschappij voor de Wereldtentoonstelling van Gent*.

De regering heeft haar steun en haar toelage aan de onderneming beloofd, indien de ontwerpers het waarborgkapitaal van anderhalf miljoen frank verengen, bestemd om te bewijzen dat de onderneming gewild wordt door de Gentenaars en zij beantwoordt aan al de wensen der wereldtentoonstellingen welke in België zijn ingericht geworden.

Het is overigens waarschijnlijk dat het waarborgkapitaal terugbetaald wordt, gelijk het gebeurde bij de tentoonstellingen van Antwerpen in 1894, Luik in 1905 en de *Provinciale Tentoonstelling te Gent* in 1899.

Een jaar is verlopen sedert de vorming van de *Studiemaatschappij*. Het ontwerp van de wereldtentoonstelling werd rijpelijk onderzocht door het *Algemeen Comiteit* en de door haar aangestelde commissies. Heden kan het verwezenlijkt worden.

Het denkbeeld is overigens dieper in de geesten gedrongen, de geestdrift van het eerste ogenblik heeft zich hervormd in een kalm en weldoordacht besluit: de Gentenaars willen hun wereldtentoonstelling!

Het Algemeen Comiteit acht dus het ogenblik gekomen om een beroep te doen op de inschrijvers. Reeds zijn bijtredingen gekomen van zekere voornaamste financiële inrichtingen en enige der grote nijverheidsfirma's.

Het is tot de Gentse bevolking dat men zich ditmaal wil wenden, want de tentoonstelling kan niet lukken, tenzij met de medewerking en de steun van al de standen van de maatschappij. De actiën van de definitieve *Maatschappij der Tentoonstelling* zullen ten bedrage zijn van 100 frank, een kapitaal dat zelfs de nederigste beurzen zal toelaten de onderneming bij te treden.

Eerlang zullen omzendbrieven in het licht worden gezonden. Zij zullen de brede lijnen van het ontwerp geven, met een overzicht van het door de *Studiemaatschappij* afgelegde werk. Ze zullen in groot getal worden uitgedeeld in de omschrijving van Gent en de bijzonderste steden van de provincie. Het *Algemeen Comiteit* hoopt dat de bijgevoegde inschrijvingsbulletins in zeer groot getal terugkomen en binnen enige weken het kapitaal zal gevormd zijn van de definitieve maatschappij, die onmiddellijk daarna bepaald zal worden gesticht.

De wereldtentoonstelling is dan een besliste zaak en er blijft de inrichters niets meer over dan de zending te vervullen waarmee de Gentenaars hen zullen gelasten.

11 februari 1907

De wereldtentoonstelling van 1913 wordt bepaald te Gent gehouden, al is er een ogenblik kwestie geweest dat Antwerpen er aanspraak op maakte.

Het *Algemeen Comiteit* hield een belangrijke zitting waarin onwederroepelijk beslist werd dat de tentoonstelling zal plaatshebben in het park en op de uitgestrekte gronden aan de overzijde van de statie Gent-Sint-Pieters.

De heer Gustaaf Carels, één der voorzitters, heeft in naam van het *Comiteit* een laatste en rechtmatige hulde gebracht aan wijlen de heer August van Loo, de zo werkzame algemene secretaris, die zo plotseling door de dood werd weggerukt alvorens de *Studiekring* zijn werkzaamheden had beëindigd. In vervanging werd de heer Albert Ceuterick benoemd, de bekwame algemene secretaris van de *Koninklijke Maatschappij van Landbouw en Kruidkunde*.

De grote zaak is thans de samenstelling van het anderhalf miljoen kapitaal. Al de aanwezige beheerders van de maatschappij hebben zich verbonden tot inschrijvingen voor een bedrag van 5000 frank. De nijverheidsgestichten en financiële instellingen zullen intekenen voor sommen van 5000 tot 25 000 frank.

Binnenkort zal het bestuur de *Dekenbond* officieel bijeenroepen, alsook de maatschappijen van de stad, tot het maken van propaganda voor de algemene inschrijvingen. Het is van het grootste belang, vooral te doen opmerken dat het ingeschreven kapitaal niet verloren zal gaan.

Bij de laatste tentoonstelling te Antwerpen werden al de ingeschreven aandelen voluit terugbetaald en er bleef nog een winst over van 22 %. Te Luik liet de tentoonstelling ook een boni over. Het is aan onze bevolking om te tonen dat zij evenveel vertrouwen heeft in de onderneming als te Antwerpen en te Luik en als elkeen wat meehelpt zal de zaak gemakkelijk gaan.

De stad Gent mag door de ligging nabij de zee kust, waar tijdens het zomerseizoen duizenden vreemdelingen verblijven, langs die kant ook op een buitengewone bijval rekenen.

De vele grote werken die in de laatste tijd te Gent werden aangevangen, zoals de nieuwe zeevaartinstellingen, de nieuwe statie Gent-Sint-Pieters, enz., zullen tegen de datum van de wereldtentoonstelling voltooid zijn. De kazerne van de citadel zal na de verdwijning midden het park een grond beschikbaar stellen zoals men zelden zal aangetroffen hebben om er een *World's Fair* op te richten.

Erik De Keukeleire

Fragmente uit "De Wereldtentoonstelling van 1913 te Gent (1896-1920)", 352 pagina's, oktober 2004, uitgave in eigen beheer.

HERDENKINGSDAGEN IN 2007

Wat gebeurde er **25 jaar geleden**

13 Januari 1982:	Dood van Geo Langie
27 Juni 1982:	Dood van Gust De Muynck
22 September 1982:	Einde van de Bijloke als hospitaal
9 Oktober 1982:	Stichting van de Gentsche Sosseteit
13 December 1982:	Dood van Marcel Deruelle

50 jaar geleden

19 Januari 1957:	De meubelzaak, gevestigd in het voormalig “Hotel De Gouden Leeuw” brandt volledig uit
11 Maart 1957:	Dood van Cécile Caeterman
17 Mei 1957:	Dood van Geo Henderick
16 Juli 1957:	Dood van Henri Van Daele
29 Augustus 1957:	Dood van Jozef Cantré

75 jaar geleden

30 Januari 1932:	Inhuldiging van het Stadsarchief in de Abrahamstraat
15 April 1932:	Dood van Lodewijk De Vriese
19 April 1932:	Dood van Edgar Colle
8 Mei 1932:	Geboorte van Yvonne Delcour
25 Juli 1932:	Dood van Cyriel Buysse
26 September 1932:	Dood Van Pierre De Geyter
21 Oktober 1932:	Dood van Alfons Van Werveke
25 November 1932:	Opening van Cinema “Capitole”

100 jaar geleden

18 Februari 1907:	Baekeland neemt een brevet op bakeliet
27 Februari 1907:	Geboorte van Marcel Gazelle
8 Juli 1907:	Triomfantelijk onthaal van de Gentse roeiers die na hun 2e overwinning in Henley de “faoze” meebrengen naar Gent
3 Oktober 1907:	De laatste militairen verlaten de Citadelpkazerne
21 November 1907:	Geboorte van Ghislain Mahy

125 jaar geleden

- 17 Januari 1882: Dood van Edmond De Busscher
21 Februari 1882: Dood van Charles de Kerchove de Denterghem
3 Maart 1882: Geboorte van Valentin Vaerwyck
22 Maart 1882: Geboorte Cécile Cauterman
25 Maart 1882: Hippoliet Lippens volgt zijn schoonvader op als Burgemeester
16 Mei 1882: Geboorte van Maurice Dupuis
23 Mei 1882: Dood in Congo van Jozef Vandevelde
7 Augustus 1882: De Gemeenteraad keurt het Zolikofer-De Vigne-plan goed
5 September 1882: Geboorte van Archilles De Maertelaere (Bentos)
25 September 1882: Dood van Désiré Van Monckhoven
2 Oktober 1882: Geboorte van Leon Sarteel
8 Oktober 1882: Opening van de Oefenschool
26 November 1882: Inhuldiging van het grafmonument van Lieven De Winne

150 jaar geleden

- 7 Januari 1857: Dood van Theodoor Schellinck
19 Februari 1857: Geboorte van Julius Mac Leod
4 Maart 1857: Stichting van “De Broederlijke Wevers”
4 April 1857: Geboorte van Hippolyte Leroy
19 April 1857: Geboorte van Jozef Vercouillie
9 Mei 1857: Pauselijke banbulle tegen de Almanak van “‘t Zal Wel Gaan”
21 Augustus 1857: Geboorte van Louis Mast
14 Oktober 1857: De krankzinnigen worden van de Alexianen overgebracht naar het Guislaingesticht
18 Oktober 1857: Stichting van het Van Crombrugge-Genootschap
21 December 1857: Charles de Kerchove de Denterghem wordt benoemd tot Burgemeester

200 jaar geleden

- 1 Januari 1807: De Panassusschouwburg wordt gesloten wegens het verbod nog stukken op te voeren in het Nederlands
8 Mei 1807: De Stad koopt het Rabot van de Fransen
3 Augustus 1807: Benoeming van Mgr. de Broglie tot 19e Bisschop van Gent

- 10 Augustus 1807: Nieuwe mouterij in de Kulderschouw: Werkhuis en machines worden vernietigd
7 September 1807: Stichting van de Vrijmetselaarsloge “Les Vrais Amis”
7 November 1807: Kanunnik Triest sticht de Orde van “De Broeders van Liefde”

250 jaar geleden

- 6 April 1757: Geboorte van Maria Schellinck
24 Augustus 1757: Geboorte van Jean-Baptiste d’Hane-Steenhuysse

300 jaar geleden

- 10 September 1707: Geboorte van Anne-Marguerite Van Reysschoot

350 jaar geleden

- 28 Mei 1657: Dood van Antoon Triest

400 jaar geleden

- 29 Augustus 1607: Eerste steenlegging van de kerk van de Abdij van Oost-Eecloo aan de Posteernepoort

500 jaar geleden

- 22 Mei 1507: Ontslag van Mercatel als Abt van de St-Baafsabdij
22 Mei 1507: Blijde Intrede in Gent van Margareta van Oostenrijk als Regentes der Nederlanden
19 Oktober 1507: Geboorte Viglius Aytta

600 jaar geleden

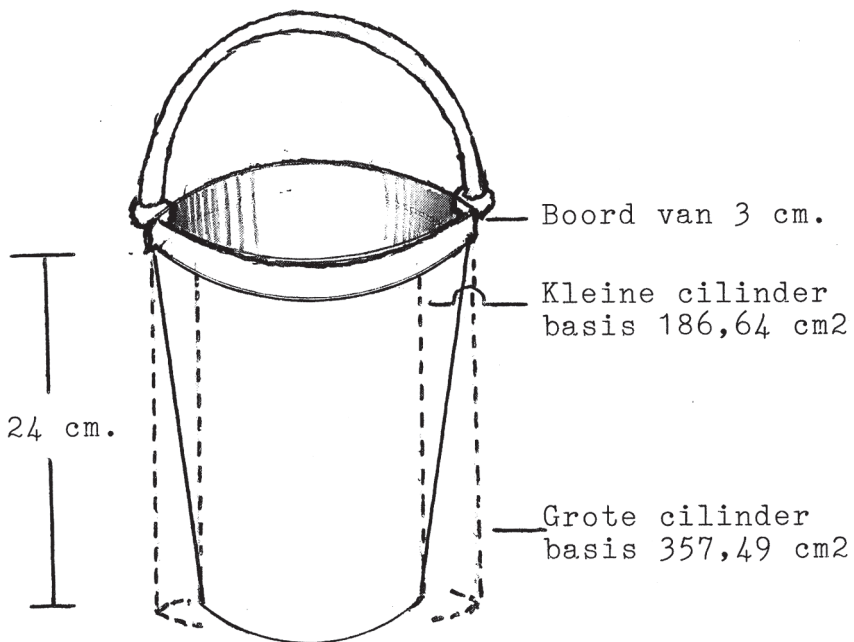
- 30 April 1407: De Raad van Vlaanderen die gevestigd was in Oudenaarde wordt overgeplaatst naar Gent

DE BRANDEMMERS VAN 1640

In augustus en september 1640 kocht de Gentse magistraat 305 lederen emmers bestemd voor de brandbestrijding¹.

De enige manier in die tijd om dit te doen bestond hierin dat men vanop ladders emmers water op de brandhaard goot. Daartoe werden die ladders bemand met blussers, de ene boven de andere, die de emmers water aan mekaar doorgaven. Zeer efficiënt was dit niet maar het was toen de enige bestrijdingstechniek samen met het neerhalen van brandende gevels bij middel van lange persen voorzien van haken. Het was nog meer dan 30 jaar wachten op de uitvinding van de slangenbrandspuit -in 1672- door de Hollandse schilder Jan Van der Heijden. Zelfs dan gold nog 'Brand in de stad, een ongelijke strijd tegen een onvermijdelijke catastrofe'².

Hoe zo'n leeren *branthemer* er uitgezien heeft kunnen wij gaan bekijken in

Brandemmer
van het
'Huis van Alijn'

het museum ‘Het Huis van Alijn’ dat twee exemplaren bezit³.

Het zijn zoals onze huishoudemmers omgekeerde afgeknotte kegels uit dik leder met een dubbele boord van ongeveer 3 cm. waaraan met ijzeren ringen een hengsel vastgemaakt is (Zie figuur). Ze hebben een nuttige hoogte van 24 cm. gemeten vanaf de bodem tot aan de onderrand van die dubbele boord. De inhoud daarvan is 6,5 liter (Zie bijlage 1).

Die 305 brandemmers kocht de magistraat bij 3 leveranciers⁴.

Op 17 augustus :

- Bij Marten Van Goethuijsen 94 exemplaren aan £ 51-9-0, waarvan 52 aan £ 0-10-6 per stuk en 42 aan £ 0-11-6.
- Bij Marten Gheeraerts 96 exemplaren aan £ 59-19-0, waarvan 17 aan £ 0-11-8 en 79 aan £ 0-12-8 per stuk.

Op 18 augustus :

- Bij Franchois Van der Biest 25 exemplaren aan £ 0-13-6 per stuk.

Op 20 september :

- Bij Marten Van Goethuijse 44 exemplaren voor een totale som van £ 29-18-0, waarvan 6 aan £ 0-11-0 en 38 aan £ 0-14-0 per stuk.
- Bij Marten Gheeraerts 46 exemplaren aan £ 32-16-0, waarvan 18 aan £ 0-14-0 en 28 aan 0-14-6 per stuk⁵.

Amper 4 maanden na die laatste aankoop - op 3 februari 1641 – kocht de magistraat bij de weduwe van Marten Gheeraerts nog een vracht van 56 brandemmers aan £ 0-14-6 per stuk.

Op dat ogenblik beschikte de magistraat dus minstens over 361 brandemmers als er tenminste sedert 12 augustus geen verloren gingen tijdens een brand.

In werkelijkheid zal de beschikbare hoeveelheid veel groter geweest zijn. Veel goeude ingezetenen zullen er ook in voorraad gehad hebben wat de vergoeding aan greffier Dhane illustreert.

Op 8 november 1640 namelijk had de magistraat hem de 8 brandemmers vergoed – aan 12 sch. per stuk – die verloren gegaan waren bij het blussen van het brandend huis *op de lieve* van ene Van der Gucht.

Alle brandemmers uit die voorraad hadden zeer waarschijnlijk niet dezelfde afmetingen, de kostprijs varieerde immers van £ 0-10-6 (63 stuivers) tot £ 0-14-6 (87 stuivers) wat een meerprijs is van 38,10 %.

Als we de brandemmer van het ‘Huis van Alijn’ tot de kleine soort rekenen (wat hij met zijn 6,5 liter best kan geweest zijn) en de meerprijs van 38,10 % van de grote soort vertalen naar de inhoud ervan dan hebben we een emmer

van ongeveer 9 liter. Met het gewicht van de emmer is dat meer dan 9 kg. Een behoorlijk gewicht is dat om van blusser tot blusser naar omhoog getild te worden temeer dat dit met één hand moest gebeuren, met de andere moest hij zich immers aan de ladder vasthouden.

De kostprijs van zo'n emmer mag hoog genoemd worden als men bedenkt dat de magistraat in die jaren aan *soldaet bourgomgnon* Pierre Chambe(r)llain⁶ – *ghestropieert in den reghten aerm*⁷, vermoedelijk tijdens het beleg van Oostende - een alimentatiegeld van 5 stuivers per dag betaalde, een last die de centrale overheid aan de stad opgelegd had in februari 1604⁸. De 63 stuivers van de goedkoopste emmer betekenden dus meer dan 12,5 dagen levensonderhoud en de 87 van de duurste soort meer dan 17 dagen.

Wat de reden kan geweest zijn van die acute kooplust van de magistraat in de zomer van 1640 wordt nergens vermeld.

Wellicht is de tragische gebeurtenis van 1 juni van dat jaar – de brand van de Sint-Baafskathedraal - daar niet vreemd aan, al was het niet de eerste keer dat die als een brandende toorts in de skyline van het oude Gent stond (Zie bijlage 2). Op 1 juni 1640 dus brandde volgens de *'Aude Cronijcke van Vlaenderen...* 'van de hand van Justus Billet (1592-1682): ...*de heele cappe van... S. Baefs van vooren an den grooten thorre tot achter an de mueren van onse vrouwe capelle daer in begrepen den cleijnen thorre gheseijt den pellicaen staende op het cruijs van de kercke (het transept) ...dat maeckte eene vlamme seer schrijckelick om sien ende den autheur belijt noijt grooteren... brant gesien te hebben*¹⁰. In zijn *Cleene ofte corte chronycke van Ghendt* ¹¹... schrijft dezelfde auteur dat het dak van het *koor* in de vlammen opging *daerin begrepen den cleynen thorre den pellicaen*. De rest van het dak bijgevolg niet. Is de laatste versie de juiste? In minder dan vier uren was het gebeurd. De herstelling gebeurde zonder de *pellicaen*.

Vier jaar later zullen die brandemmers goed te pas gekomen zijn. Op 8 aug. 1644 namelijk trof de bliksem tijdens een hevig onweer het bovenste gedeelte van het Belfort en stak er de brand in. Stadsschaliedekker meester Pieter Impens fq mr. Jan slaagde erin de brand te blussen en aldus een catastrofe te verhinderen; en dit mits halsbrekende toeren naar het oordeel van de magistraat. Die uitte zijn dankbaarheid in klinkende munt met *een pensioen van 25 pond gr. sjaers hem ghejondt ende gheaccordeert over sijne extraordinaire debvoiren ghedaen int perijckel* (gevaar) *van sijn leven int blusschen van den brant ghecommen int opperste van den belfort...*¹².

Nu zou hem allicht alleen maar een decoratie *ghejondt ende gheaccordeert* geweest zijn.

BIJLAGE 1.

De inhoud (Zie figuur) werd berekend aan de hand van de omtrek aan de onderrand van die dubbele boord (d.i. een cirkel van 67 cm en dus een straal van 10,67 cm. en een oppervlak van 357,49cm²) en van de omtrek aan de bodem (d.i. een cirkel van 45 cm en dus een straal van 7,71 cm. en een oppervlak van 186,64cm².)

De nuttige inhoud van die brandemmer is dan gelijk aan de inhoud van de kleine cilinder met een basis van 186,64 cm². en een hoogte van 24 cm. plus de helft van het verschil tussen hem en de inhoud van de grote cilinder met een basis van 375,49 cm². en een gelijke hoogte van 24 cm. Dit is 8579,74 cm³. (grote cilinder) min 4479,40 cm³ (kleine cilinder) = 4100,34 cm³. gedeeld door 2. Die helft (zijnde 2050,17) opgeteld bij 4479,40 geeft 6529 cm³ of 6,5 liter.

BIJLAGE 2.

Op 2 september 1602 was dit ook het geval geweest. Toen was het de toren die het moest ontgelden, de houten spits ging verloren en werd niet hersteld. De magistraat betaalde toen aan meer dan 200 *personen tzamen* £ 37-8-4 *hemlieden toegheleyt ten respecte van den goeden deivoire ende diligentie ... ghedaen int blusschen vande gruwelicken brandt ghecommen in den turre van tSinte Janskercke*. Eén blusser wordt met name genoemd nl. ene Hans Van der Noot omdat hij daarenboven een *toelech* van £ 0-16-8 kreeg *thulpen het cureren* (verzorgen) *synne quetsure hem toeghecommen int helpen blusschen*, waarin hij zich met vier metgezellen *vrommelick* (vroom = dapper¹³) *ghequeten* had.

De magistraat had toen al dezelfde reactie als in 1640. Hij bestelde 6 dozijnen leeren brandemmers bij ene Robert Van Thuyne *ten oirbeure* (oorbaar = nut) *deser stede* aan 5 sch. per stuk¹⁴. Dat is minder dan de helft van de goedkoopste emmer van 1640.

E. OSSIEUR

NOTEN

¹ S(tads) A(rchief) G(ent). Reeks 400/154, f° 180 en f° 181v; reeks 400/155, f° 178.

² Van Nimmen, M. in *Het Tijdschrift van het Gemeentekrediet* 51 (1997), nr. 199 Themanummer. *Rond het bombardement van Brussel van 1695*.

³ Met dank aan Mevr. Greet Van der Haeye van 'Het Huis van Alijn'.

⁴ In de stadsrekeningen worden de bedragen uitgedrukt in de rekenmunt, d.i. in pon-

den, schellingen en penningen grooten Vlaems zoals de notuleerder het op f° 1 van ieder register uitdrukt. Daarin is 1 pond = 20 sch. = 240 groten. Uitzonderlijk worden ook wel eens guldens en stuivers (het courant geld) gebruikt waarin 1 gulden = 20 stuivers = 1/6 pond.

⁵ *Betaelt aen Marten Gheeraerts £ 32-16-6 over den coop ende leverijnghe van 42 branthemers de 28 ten £ 0-14-6 ende dander 18 ten £ 0-14-0 tstick. Ordonnantie van 20 september 1640.* Ergens is hier een fout begaan. Er zijn geen 42 maar wel 46 emmers en de 28 kosten aan de opgegeven prijs £ 20-1-4 en de 18 aan de opgegeven prijs £ 12-12-0 wat samengeteld £ 32-13-4 geeft en niet £ 32-16-6.

⁶ SAG. Reeks 400/154, f° 159.

⁷ < Fr. Estropier = beroven van het gebruik van een lidmaat.

⁸ Nog drie andere invalide soldaten kregen vanaf die maand hetzelfde pensioen: twee Luxemburgers *gheestropieert int slincse been*, Jean Dolesi en Jean Renart en de Vlaming Jan Doignies, *gheestropieert in de twee beenen*. (SAG. Reeks 400/115 (boekjaar 10 mei 1605 t. & m. 10 mei 1606), f° 324.

⁹ De Busscher, E. *Juste Billet, chroniqueur gantois au XVIIe siècle. Aperçu biographique et historique.* Gand 1873.

¹⁰ (Bibl. RUG. nr. G/12974/1)

¹¹ Handschrift (s.l., s.n., s.d.) in SAG, momenteel niet beschikbaar, maar aangehaald in *Prof. Dr. Firmin De Smidt & Dr. Elisabeth Dhanens. De Sint-Baafskathedraal te Gent.* Tiel, Amsterdam. 1980.

¹² SAG. Reeks 400/159, f° 134.

¹³ Cfr. Het strijdlied: 'Berg op Zoom houdt u vroom ...'.

¹⁴ SAG. Reeks 400/112, f° 266v, f° 273 en f° 273v.

GENTSE MEMORIEDAGEN: 23-24-25-26 AUGUSTUS

23 Augustus 1536

De monikken van de St-Baafsabdij worden seculiere kanunniken.

23 Augustus 1566

In minder dan 36 uren gaat het grootste gedeelte van het Gents artistiek patrimonium verloren:

“Een haelfen dach, den gheg heelen nacht ende den naeropvolghenden gheheelen dach”.

De Beeldenstormers vernielden van 22 Augustus om 14 uur tot ‘s anderendaags in de avond, alle beelden van de kerken, kapellen, kloosters en godshuizen. “Ja, niet een beeldeken dat up strate stont, of ‘t moeste onsticken (aan stukken) ghesmeten zijn.”

23 Augustus 1842

De grote treurspeelster Elisabeth Rachel (1821-1858) treedt op in de schouwburg in Gent.

23 Augustus 1852

Geboorte van Edmond Van Beveren.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2005 - N° 5 - pp. 342-343.

23 Augustus 1947

In de nacht van 23 Augustus brandt de Kulderschool op de Martelaarslaan af.

24 Augustus 1429

Groot schietspel georganiseerd door de St-Sebastiaansgilde. Het wordt bijgevoerd door 59 andere gilden.

24 Augustus 1578

De Zusters van Galilee worden door de Calvinisten uit hun klooster verdreven.

De Priorij van O.L.V. van Galilee was een nonnenklooster dat rond 1431 gesticht werd door Jan Eggart, ambtenaar van het grafelijk hof van Holland. De zusters onderhielden de regel van Augustinus.

Het klooster werd begrensd door de Hoogstraat, de Holstraat, het Schouwvagerstraatje en de nu verdwenen Penssteeg.

Aanvankelijk was het klooster voorzien voor maximum 16 zusters “overmidts dat dicwils de groote menichte turbacie ende confucie maect.”

Het nam later een enorme uitbreiding, er kwam een neerhof, een brouwerij, een kerk en gebouwen die zich uitstrekten tot aan de Holstraat. Een halve eeuw na de stichting waren er reeds 200 zusters, waaronder een zuster van Karel De Stoute.

In 1515 brandde het klooster af, maar hetzelfde jaar werd het reeds herbouwd dank zij de steun van enkele aanzienlijke families, waaronder Margareta van Oostenrijk.

Bij de beeldenstorm had het klooster veel te lijden en werden de zusters uitgedreven. Zij namen opnieuw bezit van hun klooster in 1584, maar er bleven toen slechts 19 zusters over. Kwam opnieuw tot bloei maar werd in 1783 afgeschaft door Jozef II.

De Urselinen werden er in ondergebracht; als nuttige orde (zij gaven onderwijs) mochten zij blijven bestaan.

24 Augustus 1757

Geboorte van Graag Jean-Baptiste d’Hane-Steenhuysse.

Wij hebben het hier over Jean-Baptiste II; want er was ook nog een Jean-Baptiste I en een Jean-Baptiste III.

Wanneer de naam d’Hane-Steenhuysse iedere Gentenaar nog familiair in de oren klinkt, is dat niet zo zeer wegens de figuur van de Graaf, dan wel wegens zijn prachtige woning in de Veldstraat die zijn grootvader had laten bouwen door David ‘t Kindt.

De schatrijke Graaf was getrouwd met Gravin Rodriiguez d’Evora y Vega. Hij was o.m. Heer van Leeuwergem, Steenhuysse, Drongen, Nieuwland, Echove. Onnodig te zeggen dat, in deze omstandigheden, de man erg conservatief was en talrijke eervolle functies bekleedde.

In 1814 werd hij Indendant van Oost-Vlaanderen en lid van de Eerste Kamer van de Staten-Generaal, later Kamerheer van Willem I.

Tijdgenoten die hem goed kenden liepen niet hoog op met zijn intelligentie.

Afgemeten en stijf, was hij weinig gecultiveerd. Een traagheid die moest doorgaan voor een grote waardigheid verborg in feite een zeer middelmatig verstand. Hij was nogal gemakkelijk geneigd om zijn grote rijkdom tentoon te spreiden. Wij kunnen nu misschien lachen met deze kleinmenselijke zwakheid, maar ze had toch voor gevolg dat Gent aldus, op internationaal vlak, een reputatie kreeg die het anders nooit zou genoten hebben. De Graaf stond immers altijd gereed om de groten van deze aarde te ontvangen in zijn prachtig hotel. Wie werd er allemaal niet ontvangen of kwam er logeren?

De lijst is te lang om ze hier te publiceren. Enkele toch: niet alleen Jérôme Bonaparte en de Koningin van Westfalen. In 1814 ook Tsaar Alexander I van Rusland en - onnodig te zeggen - de Koning van Frankrijk Lodewijk XVIII, die zich hier met zijn gevolg kwam installeren op 30 Maart 1815 en hier verbleef tot 22 Juni van hetzelfde jaar. Gedurende bijna 3 maanden was het Hotel d'Hane-Steenhuysse de zetel van het Frans Koningshuis.

Onder de andere gasten vermelden wij Talleyrand, Willem I, de Prins van Oranje. In Gent begon men te spreken van de "Prinsenherberg" wanneer men het had over het Hotel d'Hane-Steenhuysse.

Graaf Jean-Baptiste d'Hane-Steenhuysse stierf op 17 Januari 1826.

Hij had 7 kinderen. Twee levensgrote portretten van hem hangen nog in het Kasteel van Leeuwergem.

24 Augustus 1772

Geboorte in Den Haag van Willem I.

Hij was getrouwd met Frederika van Pruisen.

Op 31 Juli 1814 nam hij de administratie van ons land over van de door de commissarissen van de geallieerden tijdelijk aangestelde Gouverneur-Generaal Baron de Vincent.

Hij deed zijn Blijde Intrede in Gent (als Prins van Oranje) op 11 September 1814.

Hij bracht talrijke malen een bezoek aan Gent, zo in 1814, 1815, 1817, 1819, 1820, 1823, 1929.

Hij deed troonsafstand op 7 Oktober 1840 en vestigde zich in Duitsland.

Na de dood van zijn vrouw hertrouwde hij met de Belgische katholieke Gravin d'Oultremont.

Hij stierf te Berlijn op 12 December 1843.

Willem I (1772-1843)

24 Augustus 1802

Geboorte van Adolphe Bartels.

Zie “Ghendtsche Tydinghen” - 2002 - N° 5 - pp. 302-303.

24 Augustus 1866

Geboorte van Gustave Abel.

Deze advocaat en liberaal provincieraadslid was Hoofdredacteur van “La Flandre Libérale” van 1893 tot 1913. Om het lezerspubliek te verruimen maakte hij er een dagblad van met algemene informatie.

Ook dramaturg in zijn vrije uren schreef hij een “comédie” die in 1910 in Brussel en in Gent opgevoerd werd door artiesten van de “Comédie Française”.

Hij stierf te Ukkel in 1945.

24 Augustus 1890

De Duitse beelhouwer Mathias Zens wordt Belg genaturaliseerd.

Hij werd geboren op 20 Maart 1839 in Grandsdorff, een zelfstandige parochie van Schwarzenborn in de Eifel.

Hij was de jongste zoon van een christelijk landbouwersgezin. Een autodidact als houtsnijder, ging hij na de Lagere school in leer voor meubelmaker.

Hij deed zijn militaire dienst bij de Artillerie in Keulen. Het is dààr dat hij in contact komt met priester Kolping die zijn begaafdheid ontdekt en er voor zorgt dat hij een studiebeurs krijgt om te gaan studeren in de pas opgerichte St-Lucasschool in Gent. Hij is dan 27 jaar en krijgt er lessen wiskunde en tekenen van Baron Béthune. Hij richt hier een klein ateliertje op en gaat wonen in St-Jan-de-Deo op het Chartreuzenpleintje.

Hij wordt hier ingeschreven in het vreemdelingenregister in 1867.

Enkele jaren later gaat hij een huis met atelier bewonen in het Schouwvagerstraatje.

Zijn eerste grote opdracht is het meubileren en stofferen van de St-Annakerk. Zijn atelier waar een 20-tal mensen werken wordt te klein en in 1874 koopt hij een oude bloemisterij in het Klein Bellevuestraatje. Voor dezen die het niet mochten weten, dit heet nu Rozemarijnstraat.

Achter werk moet hij niet zoeken, want velen die iets moois willen komen automatisch terecht bij Mathias Zens.

In 1907 zien wij hem op een groepsfoto, omringd door 56 medewerkers, een getal dat op het einde van zijn loopbaan zou oplopen tot 100.

Kerken opnoemen waar werken van hem te zien zijn is onbegonnen werk, het zou vlugger gaan deze te vermelden waar niets van hem te vinden is. Vermelden wij toch maar, buiten de Gentse kerken, o.a. deze van Eeklo, Sint-Niklaas, Beveren-Waas, Rupelmonde, Brugge, Wachtebeke, Temsche, Ans, Aalst. Niet te vergeten meerdere Duitse kerken.

Hij was een patriarchale figuur, droeg een verzorgde lange grijze baard en liep meestal gekleed in een lange groene mantel met dito-pelerine.

Hij bleef ongehuwd en zijn huishouden werd gedaan door zijn nichtje Katharina Zens.

In 1920, hij is dan 81 jaar, gaat hij wonen in de Refuge op de Coupure, waar een ander nichtje van hem, Anna, kloosterzuster is.

Het is aldaar dat hij zal sterven op 3 Oktober 1921. Hij werd begraven op het kerkhof van Mariakerke.

24 Augustus 1924

Op de gevel van het café “De Stad Audenaerde” op de hoek van de Kortrijkse steenweg en de Baliestraat wordt een gedenkplaat aangebracht ter ere van Edith Cavell.

Deze Engelse verpleegster die geboren werd in 1866 kwam in 1906 naar België waar ze in Brussel een school voor verpleegsters stichtte.

Gedurende de Eerste Wereldoorlog hielp zij vele gevluchte krijgsgevangenen, weggevoerden, enz. over de grens.

Zij had regelmatig contacten met de geheime diensten van de geallieerden. Dit gebeurde meermaals in het café “De Stad Audenaerde”.

Zij werd door de Duitsers in Brussel gefusilleerd op 12 Oktober 1916.

In 1940 werd de plaat overdekt met een laag sneldrogende kalkmortel waarover een oud cinema-affiche geplakt werd. In 1960 werd dit café afgebroken en vervangen door een modern gebouw. De gedenkplaat werd op het nieuw gebouw geplaatst.

24 Augustus 1929

Dood te Zwijnaarde van Karel Van de Woestijne.

Deze letterkundige werd geboren in de St-Lievensstraat op 10 Maart 1878.

Na het Atheneum gaat hij aan de Unversiteit Germaanse Filologie studeren, evenwel zonder examens af te leggen.

In 1899 gaat hij met zijn jongere broer Gustaaf in Latem wonen.

Na de dood van zijn moeder in 1903 trouwt hij en houdt zich bezig met de ouderlijke koperslagerij. Hij komt dan wonen in de Prins Albertstraat in St-Amandsberg. Einde 1904 wordt zijn vrouw na haar eerste bevalling zwaar ziek en het gezin gaat terug in Latem wonen. Hij doet de navette naar Gent.

Zijn vriend Emmanuel De Bom bezorgt hem een betrekking als correspondent bij “De Nieuwe Rotterdamsche Courant”. Hij zou dit 23 jaar blijven.

Hij verhuist naar Brussel. Vanaf 1911 was hij ook ambtenaar bij het Ministerie van Openbaar Onderwijs en Schone Kunsten.

In 1920 gaat hij in Oostende wonen. Hij was inmiddels aan de Unversiteit benoemd tot Professor van Nederlandse Literatuurgeschiedenis.

Hij kwam tenslotte terug naar Gent en ging wonen in een villa aan De Sterre. In 1960 werd er een gedenksteen aangebracht aan zijn geboortehuis, 6 jaar voordien had men reeds een gedenkplaat onthuld aan het huis in de Slijpstraat waar hij zijn jeugd sleet.

Karel Van de Woestijne (1878-1929)

24 Augustus 1968

Leonard Bernstein dirigeert het New York Philharmonic Orchestra in de Opera.

25 Augustus 1270

Dood van St-Louis.

Dit was de bijnaam van de Franse koning Louis IX.

Hij werd geboren te Poissy in 1214 en was koning van Frankrijk van 1226 tot aan zijn dood. Hij nam deel aan de laatste kruistocht in 1270, maar nauwelijks ontscheept voor Carthago stierf hij van de pest.

Hij kwam naar Gent om een vete tussen de d'Avesnes en de Dampierres te beslechten.

Hij bracht bij die gelegenheid een bezoek aan het Groot Begijnhof en kwam zo onder de indruk van de sfeer die daar heerste dat hij bij zijn terugkeer een aantal begijnhoven stichtte in Frankrijk.

25 Augustus 1551

Eerste steenlegging van de Zoute Spuye.

De “Zoute” en de “Zoete” Spuye werden gescheiden door het Sas van Gent. Keizer Karel had zijn toestemming tot het bouwen ervan gegeven in 1549.

De bouw ervan verliep niet zonder moeilijkheden: de Zoute Spuye stortte gedeeltelijk in op 1 Juli 1564. De nieuwe kwam er slechts in 1567.

25 Augustus 1818

De Schepenen besluiten dat de verkoop van boter voortaan zal geschieden op de “Ring”. Met de “Ring” of de “Rynck” werd vroeger de teerling bedoeld die gevormd werd door de huizen van de Botermarkt, de Hoogpoort, de Toevluchtstraat en de Regnessestraat.

25 Augustus 1866

De Gemeenteraad keurt het plan goed om een nieuw kerkhof aan te leggen aan de Palinghuizen.

25 Augustus 1883

Geboorte van de schilder Jules Verwest.

Op 14-jarige leeftijd ging hij in de leer bij Armand Heins. Ging daarna naar de Academie waar hij lessen volgde bij Louis Mast, Jean Delvin, Jules Van Biesbroeck en Louis Tytgat.

Tijdens de oorlog van 14-18 verbleef hij in Holland. Kwam terug in 1920.

Hij stierf te Heusden op 1 Juni 1957.

25 Augustus 1901

Onthaal te Gent van Paul Krüger, President van Transvaal.

Hij kwam te Gent aan in de toenmalige St-Pietersstatie.

De muziek speelde “Wij zijn de Boeren van Transvaal” en de troepen presenteerden de wapens.

25 Augustus 1976

Dood van Theo Morael.

Vele lezers zullen zich wellicht afvragen: “Wie is dat nu weer?”

Oudere Gentenaars zullen onmiddellijk weten over wie wij het hebben als wij er bij vertellen dat zijn artiestennaam Theo Morelli was.

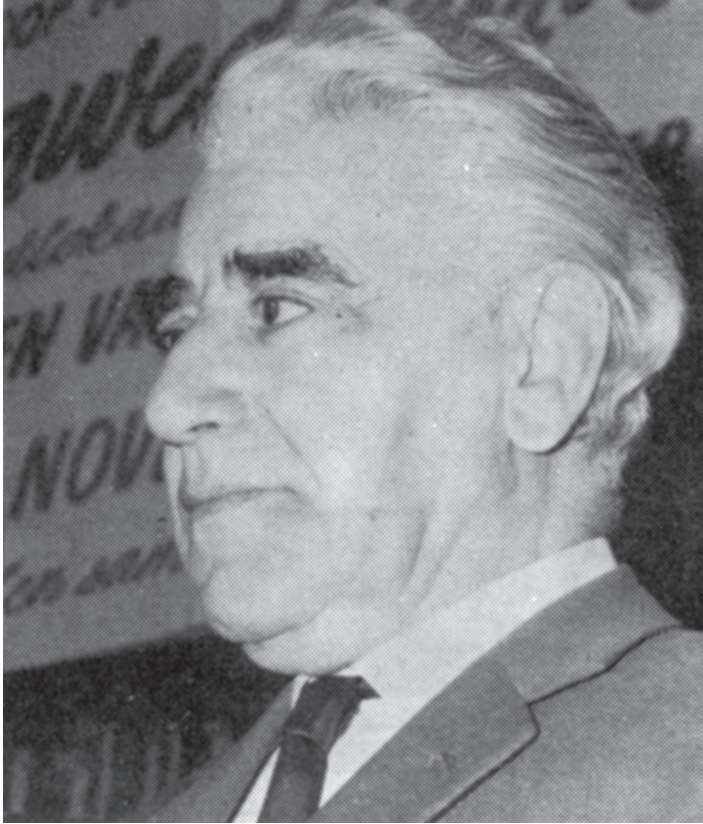
Een zeer gekende figuur vóór en na de oorlog. Deze volksjongen was een zadelmaker die graag zong en aldus in een koor belandde. De leider ervan werd onmiddellijk gewaar dat hij hier te doen had met iemand die meer was dan een koorzanger. Nadat hij een paar liederen van Schumann en van Jan Blockx gezongen had werd hij verwezen naar het Conservatorium. Dat de koorleider juist gezien had moge blijken uit het feit dat Theo er de Eerste Prijs behaalde in Franse en Nederlandse zang. Hij is nu klaar voor een zangcarrière. Hij begint in de “Nieuwe Circ” alhier en kent er veel succes met operetten-melodieën. De volgende stap is de “Variété” in Rijsel. Niet alleen operettes, maar ook Manon, Tosca en Herodiade staan op zijn répertoire.

Hij komt terug naar Gent en laat zich inlijven bij de Vlaamse Schouwburg waar vroeger ook nog veel operettes opgevoerd werden. Hoeveel malen hij er “De Lustige Boer” gezongen heeft zal niemand bij benadering kunnen zeggen. Hij is niet te min om in cinema’s op te treden en hij belandt in de “Minard” waar hij regelmatig meespeelt in stukken van Henri Van Daele en van Leo Wageneire, want hij bezat ook acteertalent. In veel stukken was hij de klassieke “Compère”. Een functie die nu vrijwel verdwenen is, maar vroeger waren een “Compère” en een “Commère” noodzakelijke ingrediënten in een revue. Zij moesten de verschillende delen aaneenpraten, tussendoor een liedje zingen en al eens een mop vertellen.

Dat belette hem niet te gaan zingen in Brussel, Luxemburg, Bern en vooral Noord-Frankrijk waar hij zeer populair was.

Hij kon moeilijk iets weigeren vooral als het er op aankwam om op te treden voor het volk, want niettegenstaande zijn successen was hij zeer nederig gebleven en honderden malen heeft hij gezongen in liberale kringen en in de “Vooruit”.

Hij werd geboren op 10 November 1897 en trad nog op in 1975 toen hij al 78 jaar oud was, maar dat was wel de laatste keer, want het jaar nadien stierf hij.

Theo Morelli (1897-1976)

26 Augustus 982

Dood van Womar.

Hij was de laatste gemeenschappelijke abt van de St-Baafs- en de St-Pietersabdij.

Van 957 tot 982.

26 Augustus 1346

De Slag van Crécy.

Verpletterende zege van Edward III op de Fransen.

Lodewijk van Nevers die in de Franse rangen streed sneuvelt er.

26 Augustus 1569

Jansenius, de eerste bisschop van Gent, sticht het Seminarie in het gewezen klooster van de Hiëronymieten in het Geeraard Duivelsteen.

26 Augustus 1741

Dood op het kasteel van Mariemont van Aartshertogin Maria-Elisabeth. Zij was de zuster van Karel VI die haar in 1725 naar ons land stuurde als “Ministre plénipotenciaire”. Zij oefende deze functie uit tot aan haar dood.

26 Augustus 1775

Plaatsing op de Vrijdagmarkt van het 3e standbeeld van Keizer Karel, of wat er moest voor doorgaan.

Karel heeft nooit veel geluk gehad met zijn standbeelden in Gent die stonden waar nu Jacob Van Artevelde prijkt.

Het eerste werd ingehuldigd in 1600 bij de Blijde Intrede van Albrecht en Isabella. Het stond op een 12-meter hoge kolom en was gemaakt van hout dat verguld was. Maar 62 jaar later was dat hout volledig verrot en het keizerlijk hoofd plofte neer op de Vrijdagmarkt.

Men maakte dan een 2e standbeeld, ook in hout, maar deze keer van een betere kwaliteit. Dat belette niet dat het in 1717 bij een hevige storm naar beneden donderde. De schade bleef beperkt en de Keizer werd opnieuw naar boven gehesen, maar hij had wel onzichtbare inwendige kneuzingen opgelopen die er voor zorgden dat hij in 1774 ook volledig verrot was.

Een jaar later richtte men een nieuwe zuil op, maar aangezien het 3e standbeeld niet klaar was, werd het silhouet van de Keizer uit een plank gesneden en zijn trekken werden daarop geschilderd. Deze groteske parodie van een standbeeld werd op de zuil gemonteerd en zou gedurende 4 jaar de spotzucht van de voorbijgangers opwekken.

De Heren van het Stadsbestuur hadden het nochtans goed bedoeld, want ze waren van plan een standbeeld te laten maken in geslagen koper. Maar toen kregen ze een koude douche onder de vorm van een brief ondertekend door Karel van Lorreinen. Daarin werd gezegd dat in plaats van goede sier te maken, zij beter een deel van de schulden zouden afbetalen die zij nog moesten aan Hare Majesteit en dat het in alle geval verboden was verder te werken aan dit standbeeld.

Het werd dan opnieuw maar een houten dat er kwam in 1779.

Deze keer kreeg het hout niet veel kans om te rotten, want 13 jaar later, één

dag na hun intrede in Gent, spanden de Fransen Republikeinen, daarbij geholpen door enkele Gense sans-culotten, 8 kloeke paarden voor het standbeeld en het Keizerlijk hoofd kwam voor de 3e keer in innig contact met de Vrijdagmarktse grond.

26 Augustus 1796

Eerste executie met de guillotine in Gent.

Dit gebeurde op de Vrijdagmarkt en het betrof de jonge wever Emmanuel Claus uit Nazareth die veroordeeld was wegens moord en baanstroperij.

26 Augustus 1809

Faipoult verlaat Gent.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2000 - N° 2 - pp. 62-67

26 Augustus 1849

Eerste Nederlands Congres in Gent.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 1976 - N° 2 - pp. 109-110

26 Augustus 1956

Definitieve sluiting van de residentie en de kerk van de Jezuïeten in de Bestromstraat.

26 Augustus 1978

Dood van Jan Gillis.

Zie "Ghendtsche Tydinghen" - 2006 - N° 3 - pp. 192-193

26 Augustus 1993

Dood te Zottegem van Herman Verbaere.

Deze kunstschilder en graficus werd geboren te Wetteren op 13 Maart 1905. In 1924 behaalde hij aan de Academie te Wetteren de grootste onderscheiding en de medaille van de Koning.

Leraar aan de Academie van Wetteren en Gent. Tot 1963 was hij leraar grafiek aan de Beroepsschool alhier. Laureaat van tal van nationale en internationale wedstrijden.

Creëerde meerdere postzegels en maakte vele honderden prachtige tekeningen van monumenten en mooie hoekjes in Oost-Vlaanderen.

Hugo Collumbien

STRATEN EN HUIZEN IN DE ST-NIKLAASPAROCHIE IN 1662

St-Niklaaskerkhof	15	Stoppelbergstraat	
Koormarkt	52	Brakstraatje	3
Drie Koningenstraatje	Gene	Conduitsteeg	13
Schuddeveestraatje	13	Jacobijnen- of Hoornstraatje	
Hooiaard	16	Lamstraatje	2
Vismarkt (nu Groenselmarkt)	26	Kattesteeg	14
Veerleplaats	28	Valkestraatje	2
Pensmarkt		Vliesstraatje	2
Hazewindstraatje		Ketelstraatje	
Donkersteeg	30	Arendstraatje	
Korte Rudderstraat	14	Bonte Leeuwstraatje	13
Catalognestraat	24	Noorde-Naaisteeg	
Kromsteeg	18	Naaistege	20
H. Geeststraat	13	Sterrestraatje	12
Volderstraat	22	Hooge Zonnestraat	18
Paddenhoek	10	Korte Munt	11
Zonnestraat	16	Lange Munt	
Veldstraat	104	Molenstraat	1
Gelmunt	45	Oud Pussemstraatje (bij de Kouter)	Gene
H. Sacramentstraatje	20	O.L. Vrouwstraatje	Gene
Koornlei	20	Walmere	
Papegaaï- of Schipstraatje	4	Straatje zonder einde	
Predikherenlei	24	Groenhuisstraatje	
Te Putte	18	St-Michielslei	
Slomme Poort		Pijlsteeg	
Mageleinstraat	35	Ketelpoortstraatje	
Bennesteeg	19	Leeuwstraatje	
Korte Mere	9	Nieuwe Meerstraat	Gene
Hoornstraat	2	Strooienburgstraat	3

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

De onbebouwde gronden van de oude stad

In de "Gazet van Gent" van 2 januari 1922 verscheen van Alfons van Werveke onderstaand artikeltje.

Eenige namen van straten herinneren er aan, dat gedurende de middeleeuwen sommige wijken lang onbebouwd bleven.

Eikhoutstraat. - 22 Maart 1886 besloot het College van Burgemeester en Schepenen, dat "de straat langs de noordzijde van de Kazerne nl. den naam Eikhoutstraat zou dragen. Aldus werd officieel als naam van een straat dien van een wijk hersteld, die zich destijds uitstreckte tusschen de Overpoort (Heuvelpoort) en de Petercellepoort (Kortrijksche poort), achter de huizen van de Heuvelstraat en de Hebbrechtstraat (Kortrijkschestraat). Het gedeelte van het Eikhout langs de Overpoort heette het Groot Eikhout, dat langs de Petercellepoort, het Klein Eikhout. Hout is hier zooveel als bosch, dus bedoelde men door Eikhout een Eikenbosch.

Het gedeelte van den Blandinberg, welke wij nu behandelen, was dus destijds bedekt met een bosch van eiken. De naam Eikhout vindt men reeds in een stuk van 1277. De kazerne, waarvan hierboven sprake, is niet de Leopoldkazerne die in 1886 nog niet bestond, maar wel de Groote Voetvolkkazerne, die vroeger aldaar stond en die gebouwd werd van 1687 tot 1732.

De driesschen - Er bestaan thans nog twee officieele straatnamen, waarin men het oude woord driesch, onbebouwd land, vindt: St-Elisabethdriesch en Ganzendrieschstraat.

Sint-Elisabeth in Sint-Elisabethdriesch dat men in de middeleeuwen aantreft, maar dat van de XVIIde eeuw af aan afwisselt met Begijnendriesch, is de naam van het Groot Begijnhof, dat er nevens ligt. Ganzendrieschstraat werd in 1877 vertaald door Rue du Pré des Cygnes.

Het College, dat alsdan officieel den ouden naam erkende van een buurtweg of liever van een wijk, heeft den misslag niet bemerkt, dien de toekenner hem deed begaan: gans is in 't Fransch oie en niet cygne. Er waren destijds twee Ganzendrieschen te Gent: de wijk, waarvan hooger sprake, gelegen buiten de Petercellepoort, en een anderen aan de Lindenlei, waar thans de Nijverheidsschool en het stadsmagazijn staan, en voor het Fransch bewind het St-Agnetaklooster.

Van waar komt de naam gans in Ganzendriesch? Een stuk van 1546 van de

heerlijkheid van Sint-Pieters nevens Gent waarin de Ganzendriesch gelegen was, leert ons, dat die driesch een gemeene grond was, waar de arme lieden hun beesten lieten grazen, namelijk hun ganzen, hun zwijnen, enz. Wij moeten ons herinneren, dat men in de middeleeuwen alhier veel kudde ganzen kweekten, die men langs de velden liet grazen. Wie nog een overblijfsel van die oude gewoonte wil zien, ga naar Munkzwalm, welke streek overigens heel schilderachtig is.

Men denke ook aan het ganzenspel, een onschuldig tijdverblijf, en wete, dat onze voorouders verzot waren op het gansknuppelen, het gansrijden, het ganssabbelen, het gansslaan en het ganstrekken, barbaarse spelen, waarvan het eerste bestond in het werpen van stokken in horizontale richting naar de hals van een gans, die men met de pooten omhoog aan een staak gebonden had, tot dat door het veelvuldig treffen, de kop van het lijf was gerukt.

Alfons Van Werveke

AANVULLENDE LEDENLIJST

3185 - Van Eeckhoutte W.	Pleispark 71	9051 Sint-Denijs-Westrem
3186 - De Grauw M.	Tolhuislaan 164	9000 Gent
3187 - Neirinckx P.	Kortrijksesteenweg 775	9000 Gent
3188 - Mw. Dhoore M.	Nijverheidskaai 28	9040 Sint-Amandsberg
3189 - Mw. Couckuyt H.	Phoenixstraat 75 A	9000 Gent
3190 - De Schaepdrijver	Soenenspark 56	9051 Sint-Denijs-Westrem
3191 - Simons A.	Oudenaardsesteenweg 48	9000 Gent
3192 - Mw. Duthoit Chr.	Paul Fredericqstraat 46	9000 Gent
3193 - Van Driessche R.	Antoon De Pesseroeylaan 4	9831 Deurle
3194 - Hostens J.	Patijntjestraat 165	9000 Gent
3195 - Deroo B.	Sint-Michielsstraat 23	9000 Gent
3196 - Mw. De Dene-Eeckhout	Beekstraat 14	9090 Melle
3197 - Eylenbosch E.	Spinmolenplein 184	9000 Gent
3198 - Jaegers E.	Kalsijdebrug 9	8470 Snaaskerke
3199 - Temmerman A.	Heirbaan 23	9200 Dendermonde
3200 - Smet M.	Suzanne Lilarstraat 11	9000 Gent
3201 - C.G.D.N. v.z.w.	Overhemlaan 11	1180 Brussel

BIBLIOGRAFIE

Wie zou gedacht hebben dat Erik De Keukeleire na zijn 8-delig werk “135 jaar Openbaar Vervoer in Gent. Uitbouw stedelijk Tamnet en Buurtspoorwegen in de Genstse Regio” op zijn lauweren zou gaan rusten, heeft het totaal mis. Op dit titanenwerk is nu een Extra Bijlage verschenen met als titel **“75 jaar Tramlijn van Gent naar “Moscou” (1931-2006). Inclusief de Stelplaats, Lijn 2, 9 en 20 naar het Arsenaal. De Trolleybus (1899-2006).**

Het is een kanjer van een boek van 488 bladzijden op A4-formaat en met niet minder dan 750 foto's.

Dit boek kwam tot stand ingevolge tal van aanvragen van bewoners van Ledeberg en Gentbrugge. Naast het tramgebeuren in deze beide gemeenten verstrekt het ook ruime informatie over de ontwikkeling van het Arsenaal, de Ringspoorweg, het Oefenplein, de viaducten aan de Keizerpoort, de vele wegenwerken, etc.

Erik De Keukeleire zweert bij hoog en bij laag dat dit nu toch het ultieme werk is. Wait and see.

Prijs: 12 Euro (484 fr.). Enkel te bekomen bij de auteur: E3-plein 93 te 9050 Ledeberg. Tel. 09.230 47 05.

Bij “Editions du Nord” in Lille verscheen **“Gand. Entre Lys et Escaut. 50 étapes au coeur de la ville.”**

Er heeft altijd een affiniteit bestaan tussen Gent en Rijsel en dat komt duidelijk tot uiting in dit boek. Het bevat 50 aquarellen van Gentse stadsgezichten van de hand van Jean Pattou. Deze kunstschilder en architect, ging na zijn studies in Parijs, in Rijsel wonen en hij voelt zich volledig thuis in Gent voor wie hij zijn bewondering niet wegsteekt. Typisch voor deze 50 aquarellen is dat deze zichten van boven bekeken zijn, vanuit een vogelperspectief.

De bijgaande tekst is van Jean Callens. Alhoewel geboren in Tourcoing ging ook hij in Rijsel wonen, maar woont nu sinds enkele jaren in... Gent.

Gentse heemkundigen zullen vaststellen dat de teksten niet altijd even betrouwbaar zijn en ook dat ze van meerdere aquarellen geen fotografische precisie mogen verwachten, het zijn eerder “artistieke interpretaties”.

Maar het is wel interessant te vernemen hoe 2 enthousiaste niet-Gentenaars onze stad ervaren.

Het boek heeft een formaat van 24,3 cm 24,3 cm. en telt 112 bladzijden. Het is te bekomen in de boekhandel aan 39 Euro (1.573 fr.)

Er schijnt ook een Nederlandse vertaling van te bestaan.

GÊNSCHE PRÂOT

Den avekâot Fijneman es al zûu vuil of dat hij gelferd es.

Hem alle daoge waschen es korvee; 't en zijn mâor de vuile mensche die ulder moete wasche, zegt hij. De zêepe pikt in d'ûuge, 't waoter es te nat, in de kam steekt te vele in mijn vel.

Hij es schâomtevrîj, zegge de meinsche.

Alle daoge zit hij in de grûutste kafees van de stad, zonder kol of manchette, te jasse, in mee zijn vuile pûute de kâorte zwart te maoke.

- 't Es en schande, zegt de notaores Bliëk; 'k ben der vies van. Den êenen of den anderen dag zal ek hem ne kîer en affront aandoen, dat nâor den rûuk nie en zal smaoke.

Op ne kîer da den avekaot weere zat te kaorte, ston Bliëk aan de taofel te kijke, in hij hao weere zijn zwarte pûute in d'ûuge.

Hoe es't meugelijk, zaid hij in zijn eige, veur ne meinsch die in de grûute wireld moe verkîere, 'k ben beschaomd in zijn plaotse.

Bliëk en kost hem nie mîer inhêwe.

- Maor, menhîere den avekaot, zaid hij al mee ne kîer, 't en zijn wel mijn zao-kes nie; maor hoe es 't meugelijk veur ne meinsch gelijk gij, van u toch niet en beetse beter te wasche?

Fijneman bezag hem.

- Zie ne kîer, zei Bliëk, u hande zijn zûu zwart aos de schêwe.

Fijneman schoot in ne lach.

- Ja, zaid hij, in ge zoe tons ne kîer mijn voete moeten zien.

Jan Cleppe